

CL CXXI/40
544

:: NÚMERO 399 ::

TEODOR BARÓ

EL JOC DELS DISBARATS

COMÈDIA EN TRES ACTES

60 cèntims

:: Preu extraordinari en aquest número ::

LLEÓ FONTOVA

en "L'Adroguer" d'EL JOC DELS DISBARATS

Teodor Baró**El joc dels disbarats****Comèdia en tres actes i en vers**

Estrenada en el Teatre Català Romea el 25 de novembre del 1884.

(Tercera edició)

Repartiment

<i>Maria</i>	Srta. Catarina Fontova	<i>Peret</i>	Sr. Frederic Fuentes
<i>Nàsia</i>	Sra. Catarina Mirambell	<i>Jan</i>	» Ermengol Goula
<i>Jaume</i>	Sr. Jaume Virgili	<i>Met</i>	» Joaquim Pinós
<i>Anton</i>	» Jaume Valls	<i>Criat</i>	» Iscle Soler
<i>Don Pau</i>	» Joan Isern	<i>Adroguer</i>	» Lleó Fontova

El criat vestirà gorra de xarol, petita americana de panyo cordada amb botons daurats.

Ès propietat. — Aquesta obra no podrà representar-se sense un permís especial de l'autor. La *Sociedad de Autores Españoles* és l'encarregada d'administrar els drets de propietat.

Aquesta edició correspon al número 399 de LA ESCENA CATALANA.

A l'Excm. Sr.

D. EVARIST ARNÚS

dedica aquesta comèdia, son bon amic

TEODOR BARÓ

ACTE PRIMER

Defores d'un poble. A la dreta una casa de pagès. Al costat de la porta i cap al fons, un emparat amb taula per a menjar, bancs i alguna cadira. Al fons es veuen algunes cases del poble. Detalls a l'escena que li donin caràcter, com sacs, eines de casa de camp.—Llustreja.

Dreta i esquerra del públic.

COMENÇA

JAUME sortint de la casa

JAUME Com retorna aquesta fresca i aquest aire embalsamat del matí! Com està el temps? El pastor treu el bestiar. (*Guaitant.*) Sí que l'hem feta bona! se li fiquen dins del camp. Eu! cuidado amb les ovelles!

(*Cridant. Es sent l'esquella i el xiulet per a reunir el ramat.*)

VEU Ruix, menudes!

JAUME Què bé sap
juntar-les el gos!

(*Entra PERET cridant al peu de la porta, sense veure a Jaume.*)

PERET Eh, Jaume!
Crec que ja serà llevat

perquè la porta és oberta.
Jaume!

JAUME Què mana?
PERET Ja és clar.

JAUME Bé ho sé prou.
PERET Que baixeu?
JAUME No.

PERET Per què?
JAUME Perquè sóc a baix.
PERET Sou aquí? (*Veient-lo.*)

JAUME A mi m'ho sembla.
PERET No us havia vist. Què hi ha de nou?

JAUME Una gran notícia.
PERET Bona?

JAUME Com no en sentiràs!
PERET Ja escolto.
JAUME Sí? El cobrador

de contribucions, demà arriba, i, noi, els quartets ja pots tenir preparats.

PERET Jaume, quin modo teniu, de bon matí, d'esglaiar!
JAUME Al moment d'affuixà els xavos és l'esglai. I ara, a on vas?

PERET A l'hort a veure la feina.
Tot va molt bé. Hi ha un ensiam!
L'ensiam.

JAUME Oh! m'agrada molt.
PERET A mi també, i més si hi ha un pollastre que l'empenyi,

amb bons tragos, cap avall.
 Quan vulguis farem un pacte.
 PERET Digueu i ja està pactat.
 JAUME Un brenar farem a mitges:
 jo hi portaré l'ensiam
 i tu portes el pollastre;
 i ja que t'agrada tant
 l'ensiam, te'l menges tu,
 i jo el pollastre.

PERET Bé va.
 Bon pacte.

JAUME Com va la fruita?
 PERET Estan tots plens els fruitals,
 gràcies a Déu... No veniu?
 JAUME No saps que ahir vaig regar?
 PERET Doncs bon dia. (I la Mariona
 no es veu!)

JAUME Jo me'n vaig al prat.
 (Peret se'n va per l'esquerra i Jaume per la
 dreta. Peret veu a MARIA que entra i recula.)

PERET Gràcies a Déu que ha sortit
 el sol per aquest portal.
 Sense veure't me n'anava
 desconsolat al treball.
 Que ets bonica! que ets bufona!
 més que el trenc d'alba: ho ets tant
 com les estrelles del cel
 i les roselles del camp!
 T'estimo! Que no tens llengua?
 Sí.

MARIA Sí.
 PERET Doncs digue'm: Estimat
 del meu cor. I jo et diré:
 Més tu del meu! I em diràs...
 MARIA No et diré res.
 PERET No? Renyits!
 MARIA Per sempre més?
 PERET No! No tant.
 M'estimes?

MARIA Sí.
 PERET Un altre cop.
 M'estimes?

MARIA Sí.
 PERET Com me fas
 ditxós! M'estimes?

MARIA No puc
 dir-t'ho més: se m'ha assecat
 la boca.

PERET M'estimes?

Entren JAN i MET

JAN (A Met.) No,
 no vinguis i ja veuràs
 l'amo.

PERET Ets un ase. (Cremat.)
 JAN Què?
 PERET Tu. (Se'n va.)
 JAN Per què em diu ase? (A Maria.)
 MARIA Ell s'ho sap.
 (Entra a la casa.)

JAN (A Met.)
 Per què em diu ase?

MET Perquè...
 JAN Sí, per què?
 MET Perquè ho seràs.
 JAN Més que tu! Si de mi et burles,
 d'un cop de puny...

MET Au, covard!
 JAN Covard! Espera't!
 (Disposant-se a envestir-lo.)

MET T'espero.
 JAN Doncs no em vull acalorar
 i m'assento.

MET M'ha dit l'amo
 que entrem els sacs.

JAN Vés entrant.
 MET I tu?
 JAN De mi no te'n cuidis.
 MET I jo fer tot el treball!
 JAN Estic cansat.
 MET I ara et llesves!
 JAN De tant dormí estic cansat.
 Creus que no cansa el dormir?
 MET Vaja: guanyem el jornal. (S'assenta.)
 JAN El teu joc sempre és ganància,
 que quan perds, no pagues mai.
 MET Que et dec res?
 JAN Un quarto i mig
 d'ahir nit. Que vols jugar?
 Tinc les cartes.

MET Si ve l'amo...
 JAN No tingues pò. Escapsa.
 MET A quant?
 JAN A un xavet cada partida:
 advertint, que em pagaràs
 així que facin dos quartos.
 MET Copes.
 JAN Mato. Té el cavall.
 MET L'as.
 JAN Jo crec que te les tries.
 MET La sota.
 JAN El tres. Un altre as.
 MET Espera't que ve la meva.
 Té, mira't.

(Entra JAUME, que s'haurà acostat i s'apoya,
 plegats els braços, damunt la taula al mig
 d'ells dos, que es queden amb el braç aixecat
 a punt de tirar la carta.)

JAN (Ja estic mirant.)
 JAUME Si voleu, donaré ordre
 de que us baixin l'esmorzar
 perquè no us tinguen de moure
 i pogueu seguir jugant.

JAN No feu cap mal pensament.
 Jo deia a aquest, que el jugar
 a cartes, es cosa lletja.

JAUME I jugaves; i el treball...
 JAN Jugava per demostrar-li
 que el que li deia és vritat.
 JAUME I el treball?...
 JAN Vós ja sabeu
 que amb mi no pot quedar mai
 endarrera, de cap modo.
 I bé! No em sentis? Tu! què fas?
 Que no saps que ha manat l'amo
 que carreguéssim els sacs?
 Vina aquí.

(Ajuda a carregar un sac a Met, que l'entra a
 la casa.)

US convenceu
 de què jo sé treballar?
 JAUME Vull que tot sigui al seu puesto
 per quan arribi don Pau.
 JAN El senyor de la masia?
 (A Met, que entra, ajudant-li a carregar un al-
 tre sac.)
 Au, tu, que el senyor vindrà!
 MET Oh! I tu?
 JAN Què? ¿Que no és fer feina
 ajudà a carregà els sacs?
 (Met entra a la casa.)

Creu que don Pau és un jove
 que us estima molt?

JAUME Trenta anys
 hi ha que estic a la masia;

- l'he vist petit i més gran,
de bolquers, amb faldilletes,
i era molt entremaliat.
Quan vaig ser a Barcelona
amb la Maria, fa un any,
trobo al senyor convertit
en un jove ben plantat.
Vritat és que els anys hi són,
s'empenyen i van passant.
Tu, què fas?
- MET
JAN És impossible
que puguis callar. Dos sacs
queden. No parlis; fem feina.
MET
JAUME Oh, fem feina! I tu parat.
JAN Acabeu d'un cop.
No veus
que l'amo renya? Ja està.
(*Li carrega un altre sac.*)
- MET
JAN I tu?
De mi no te'n cuidis.
(*Empenyent-lo.*)
- MET
JAN És que tu... (*Girant-se.*)
Jaume, heu llogat
un mal mosso. Sempre crida.
El que has de fé és treballar.
Fes com jo, que mai em queixo.
(*L'empeny i Met entra a la casa.*)
- No recordo que hagi estat
el senyó aquí.
- JAUME Era molt nen.
Després es posà a estudiar;
i el seu pare, que al cel sigui,
morí quan sols a don Pau,
per acabar la carrera,
li faltaven, crec, dos anys.
Es trobà amb gran patrimoni,
mes volgué tení acabats
els estudis; i siguent
major d'edat, natural
és que conegui el que té,
començant per aquest mas.
Vaig a donà una passada
per l'hort. Tot ben arreglat
ho vull. (*Se'n va.*)
- JAN Aneu-se'n tranquil.
Sent jo aquí, tot va endavant.
Entrem el sac. Si jo fos
(*S'asseu en una cadira prop la taula.*)
l'amo del mas, com don Pau,
quina vidassa em daria!
Al matí, per esmorzar,
una costella amb un bitxo,
un plat de cebes i ensiam,
un trago de vi de setze,
i ja quedava arreglat
fins deu hores. Una truita
amb cansalada: un bon tall.
Per dinà: un plat d'escudella,
la carn d'olla amb força carn.
Quina vidassa! En lloc que ara
un sempre va escarrassat.
Tinc son. Amb tanta calor
un hom no pot treballar.
Vi de setze... Ara el vull ranci...
Costelles... Bitxo... Estofat.
(*Es queda dormit.*)
Entren PERET i MARIA
- PERET Crec que ara podré parlar-hi.
Mariona. (*Cridant-la amb veu baixa.*)
- MARIA Què vols? (*Dintre.*)
PERET Vindràs?
MARTA Per què? (*Dintre.*)
PERET T'he de di una cosa.
MARTA Que en deu ser d'interessant! (*Surt.*)
Què em vols dir?
PERET Jo? Res! Bon dia.
MARTA Res més?
PERET Que ets bonica!
MARTA Ja!
PERET Escolta, noia: l'amor...
JAN És un mosquit.
(*Parla dormint i mou el braç com volent
atrapar el mosquit.*)
- MARIA Qui ha parlat?
PERET Li dono una clatellada.
(*Veient a Jan.*)
- MARIA No ho vull; deixa'l dormi en pau.
PERET Escolta i t'explicaré,
com t'estimo tant i tant.
MARTA Sí?
PERET L'amor...
JAN És un mosquit...
PERET Sempre el meu cor...
JAN Va picant.
PERET Pots callar!
(*Donant un cop de puny a la taula. Jan es
desperta esglaiat.*)
- JAN Lladres! Ai! Lladres!
PERET Calla!
JAN Aixerit! Quin esglai,
a un home que s'adormia
cansat de tant de treball.
Aquesta, noi, me la pagues:
tot seguit l'amo sabrà
que festegeu. Sí, senyor;
ho xerraré! Ja veuràs!
PERET Si no te'n vas...
JAN Li diré
que festegeu hi ha mig any.
PERET Jan!
JAN Sí, senyó; ho diré a l'amo.
PERET Et va una pedra pel cap. (*Jan fuig.*)
Què tens?
- MARIA Tinc que les praules
que ara acaba de di en Jan,
me fan caure en una cosa,
en què no havia pensat.
Ja fa temps que ens estimem,
i el pare i l'oncle ignorants
són d'això.
- PERET La raó et sobra.
D'aquí mig quart ho sabran;
vaig a cercar-los i di'ls-hi
que amb tu, maça, em vull casar;
i si ens donen el permís,
d'aquí dos mesos, casats.
El teu oncle he vist a l'hort
i al teu pare he vist al camp.
Vaig, els hi dic que t'estimo...
Trobo una dificultat...
MARTA Quina? (*Alarmada.*)
PERET Que si ells me pregunten
si tu m'estimes, què faig?
Què els diré?
- MARIA El que tu vulguis.
PERET Adéu! Torno ben aviat. (*Se'n va.*)
MARTA Déu meu! Si trobés al pare
de mal humor!... No serà!
Dic que no serà! I si fos?

Entra MET

MET Saps on s'ha ficat en Jan?
 MARIA Ha anat cap a l'hort.
 MET Ja ho crec!
 I que jo carregui el sac!
 MARIA Has vist el pare?
 MET L'he vist.
 MARIA I bé, què tal?
 MET Com, què tal?
 MARIA Estava enfadat?
 MET Com sempre.
 MARIA Bé, avui?
 MET Oh! Molt més que mai.
 MARIA (Verge santa!) No t'enganyes?
 MET Si sembla que s'ha llevat a l'inrevés.
 MARIA (Ai pobreta de mi!)
 MET Li he volgut parlar i d'un rebuf, quin rebuf!...
 MARIA (Ja ho crec bé.)
 MET M'ha deixat blau.
 MARIA (Si un altre rebuf li queda i el llença a en Pere, adéu-siau, amors, casament! Tremolo...)
 MET (Entra a la casa.)
 MET Jan! On s'ha ficat en Jan?
 MET (Cridant-lo.)

Entra JAN

JAN Què crides? Tu sembles l'amo!
 MET Mira't: allí queda un sac.
 Entra'l.
 JAN Jo sol? Ja ho prendries.
 Saps que ens tenim d'ajudar.
 MET Que m'has ajudat tu a mi?
 JAN A carregar.
 MET Ja has suat!
 JAN Escolta: quan l'amo surt amb el burro cap al camp i el carrega, no fan feina el burro i l'amo?
 MET És ben clar:
 més com jo no sóc cap burro...
 JAN Vejam si t'enfadaràs.
 MET Enllestim.
 JAN El sac agafa.
 MET No, tu.
 JAN Tots dos. És pensant.
 (Agafen el sac, però mentre Met l'aireca, Jan no fa cap força.)
 MET Què fem?
 JAN No vagis de pressa;
 podríem ensopegar.
 MET Si ens veu l'Anton.
 JAN Té mal genit.
 MET Doncs fes que ens vegi parats.
 JAN Anem.
 JAN Cuidado. Camina.
 Saps que és pesat aquest sac?
 MET Per xò mateix.
 JAN Ballaries portant-lo a coll?...
 MET Au, au, au!
 JAN La sardana?
 (Comença a ballar, obligant a Met a donar voltes, tenint els dos el sac.)
 MET I bé, què et dóna?
 JAN De la ballana...
 MET Jan! Jan!
 JAN Pica de peus...

MET Para, o et deixo.
 JAN I balla de gana. Ah!
 (Els dos es queden parats perquè veuen sortir ANTON.)
 ANTON Bé! Molt bé!
 JAN (L'hem ben fregida!)
 ANTON És modo de treballar, està aquí saltant com ximplés, en lloc de fer el que cal?
 JAN És que...
 ANTON Prou!...
 JAN És que...
 ANTON Prou, dic!...
 MET Aneu dins amb aquest sac.
 JAN I que sigui el darrer cop, que no vull mossos tabals.
 MET Veus, eh? (Baix a Jan.)
 JAN Oh! Tu en tens la culpa; si el sac haguessis entrat...
 MET Com que tu no m'ajudaves.
 JAN Potser que encara voldràs tenir raó! (Deixant el sac.)
 MET La tinc tota. (Id.)
 JAN Ca!
 MET Gos!
 ANTON Voleu acabar!
 JAN Si tots com jo treballessin no hauríeu de renyar mai.
 (Jan i Met entren a la casa amb el sac.)

ANTON Pobra casa si no fos que jo sempre estic cridant... I encara diran mal genit! No es pot viure sens cridar; se em posarien les calces des del més xic al més gran; tot iria a l'inrevés i la casa cap per vall.

Entra JAUME

JAUME Ja estàs cremat?
 ANTON Amb raó.
 JAUME Sempre en tens.
 ANTON No fóra estrany que ho dubtessis.
 JAUME No t'enfadis!
 Com tu tot ho prens cridant, i com cridant res s'adoba...
 ANTON No cridis, i ja veuràs!
 i després, quasi tu em dius que no se'm pot aguantar, i que fins crido quan menjo, i despert i somiant.
 JAUME Bé; parlem d'una altra cosa, que ja et veig mig enfadat, i per provar que no crides, crec que m'atabalaràs.
 Senta't. Vols fer-hi un cigarro?
 ANTON Vinga. (S'assenten i fan el cigarro.)
 JAUME En Peret t'ha parlat?
 ANTON Sí; i a tu?
 JAUME A mi també.
 Què penses?
 ANTON Que es casaran.
 Ell és bon noi.
 JAUME Molt m'agrada.
 Penso convidà a don Pau al casament.
 ANTON Està bé.
 Creus que don Pau hi vindrà?
 JAUME Bé m'ho sembla, perquè l'amo ens estima molt com saps.

- Quan vàrem sè a Barcelona
amb la noia, l'any passat,
ens obsequià d'allò més
fent-nos veure quant hi ha:
la Rambla, el Passeig de Gràcia,
el Liceu, el Principal,
fins el negre de la Riva
i aquell peix que diu: papà!
Un dia a ca'l Tio Nello
ens dugué a prendre un gelat;
i amb tal finor ens tractava,
que a taula sempre posats
trobàvem dos gots: l'un era
pel vi; l'altre, molt més gran,
per l'aigua. I a més d'això,
sempre ens feia mudà el plat.
Una cosa m'estranyava.
I era?
- ANTON
JAUME El menjar l'ensiam
per postres. Quan don Pau vingui...
No el conec.
- ANTON
JAUME Sols hi ha quatre anys
que ets al mas, i ell no ha vingut.
Com passa el temps! *(Tristesa.)*
Es vritat!
- ANTON
JAUME Quan va faltar la Roseta,
que al cel sigui...
Què hi faràs!
- JAUME En veure't viudo, et vaig dir:
«Ton, vina; som dos germans
que sempre ens hem volgut molt;
sóc vell i no em queda cap
fill; doncs veniu-se'n amb mi;
viuré més acompanyat.»
- ANTON I aquí em tens amb la Maria,
i no em pesa.
- JAUME Jo altre tant
dec dir-te, perquè la noia
ha sabut fer-se estimar,
i no és estrany que la vulgui
més que tu.
- ANTON Més? Potser tant,
i encara. L'amor de pare,
Jaume, no es pot igualar.
- JAUME Pels meus anys li puc ser avi,
perquè a tu et porto quinze anys;
a més d'això, li sóc oncle,
i a més padri.
- ANTON Què em diràs!
Jo sé bé lo que l'estimo.
I jo també.
- JAUME Serà tant
com jo.
- JAUME Bé; no disputem:
estimem-la a parts iguals:
tant tu com jo.
- ANTON A tu t'ho sembla.
Tant com un pare!
- JAUME Veuràs,
no en rebaixo ni una mica:
tant tu com jo, i s'ha acabat.
Ella troba per marit
a en Peret, jove que val,
que ha rebut bona ensenyança,
treballador, molt honrat.
- ANTON
JAUME A mi em vénen
quasi ganes de plorar.
Sembla que perdo la filla!
Nosaltres férem igual.
El que hem de demanà a Déu
és que els faci ben casats;
puix serem naltres ditxosos
si ells ho són.
- ANTON És d'esperar.
- JAUME Escolta: vés al correu
i demana si ha arribat
el peató, que potsè avui
tinguem carta de don Pau.
(Se'n va Anton.)
- JAUME Pensar que es casa la noia!
Vina! *(Cridant a Maria que surt.)*
Estic enfadadot.
Entra MARIA
- MARIA Crec que no.
JAUME Diu que ho saps tot
la teva cara de joia.
- MARIA És vritat.
JAUME Qui t'ho ha explicat?
MARIA Explicat, no. Ha fet així,
(Fent un signe afirmatiu amb el cap.)
amb el cap, que vol dir sí,
tot seguit que us ha parlat.
I per si no l'has entès,
(Veient a Peret.)
ve aquí per dir-te que no,
hem respost ton pare i jo.
Entra PERET
- PERET Que sí, heu dit.
JAUME Ho has ben comprès?
Ja sereu ben avariats.
Digna ets tu d'ell. *(A Maria.)*
Ben segú.
- PERET I ell també és digne de tu.
JAUME Déu us faci ben casats.
PERET Jaume, els dos procurarem
viure amb aquella alegria
que és la pau, i amb la Maria
crec que ditxosos serem.
- JAUME I jo, que res sospitava
de què havia dit el llavi:
T'estimo. Conte'u a l'avi
com el cor s'enamorava.
*(S'assenta. Maria i Peret fan el mateix en un
tamboret, un a cada costat.)*
- PERET Era un dia de nevada
en què jo baixava al prat;
el prat estava nevat
i era forta la gebrada.
En passar, veig la Maria,
i aquell dia, valga'm Déu!
jo no sé lo que el cor meu
en veure't a tu sentia;
i encara que tot gelat,
i el cel de plom, cel de dol,
jo' al cel hi veia lluí el sol
i albirava verd el prat.
I tu?
- JAUME Jo sé que el guaitava
MARIA tremolant.
- JAUME Amb tan gran fred!
MARIA No, padri; en veure a en Peret,
era el cor que tremolava.
I després?
- JAUME Res! L'altre dia,
PERET en lloc d'anar al molí,
sense saber com, cap aquí
jo venia.
- JAUME I tu, Maria?
MARIA Jo em deia, per què glateix
el meu cor? I quan passava,
a la finestra em trobava
sense saber com.

PERET I el mateix
l'endemà; i així passàvem
els dies. Jo aquí venint.
MARIA Jo a la finestra sortint.
PERET Sens parlar-nos.
MARIA No ens parlàvem.
PERET I sens paraula canviada,
ni sospitar-ho, és vritat,
d'ella estava enamorat.
MARIA I jo d'ell enamorada.
JAUME Edat bonica que encanta!
Jo així em vaig enamorarà.
Mes, valga'm Déu! d'això fa
molt anys; ben prop de cinquanta.
Us casareu. El llaç sant
amb què Déu uneix dos cors
us juntarà. Font d'amors,
en aquest llaç tot és gran.
La masia semblarà,
quan tu d'ella hauràs sortit,
un lloc fred, esmorteït,
i és que el cor fred sentirà,
puix faltará el teu amor,
que seràs forta, Maria,
tu, filla, que ets l'alegria
de la casa i nostre cor.
Ja no et sentiré, al matí,
cantà amb veu dolça, argentina:
molts de cops cridaré: «Vina!»
i tu no seràs aquí.
Quan a taula ens sentarem,
buit el teu puesto serà;
la mirada et cercarà
i el teu lloc buit trobarem.

Entra ANTON

ANTON És cert. (*S'alcen tots.*)
JAUME No t'havia vist.
ANTON Essent casada i ditxosa,
podrà ser filla amorosa,
i això no té res de trist,
com tu, Jaume, t'has pensat.
JAUME Sí: ja veig que sobre això
reflexiones tu millò,
i que el que dius és vritat.
MARIA Jo seré filla agraïda;
(*Prenent una mà al seu pare i al seu oncle.*)

mai mancarà l'amor meu
al que és imatge de Déu,
al que m'ha donat la vida.
Seré la vostra alegria
i consol en la vellesa,
com ho fóreu en la infantesa,
vosaltres dos, de Maria.
I en tornà amor per amor,
gratitud per gratitud,
mai podré tornà el rebut,
que guardo pur en mon cor.
I mentres el cor tindrà
vida, digueu, com podria
oblidar, si glatiria,
i en glatí, amb força em dirà
que dec, bona i agraïda,
donar-vos tot l'amor meu
a vós, que tant em voleu; (*A Jaume.*)
a vós, a qui dec la vida? (*A Anton.*)
JAUME Si s'encertés a passar
el marxant de mocadòs,
noia, n'hi comprava dos,
que et dic que m'has fet plorar.
Bé, que vingui un diputat
i que s'expliqui millò!
ANTON També faig el somicó!
Vaja, ja prou s'ha parlat.

JAUME Tens raó; i ara acordem
que tots endrecem el cor,
perquè, si no, amb tant d'amor,
aquí avui no dinarem.
PERET No tingueu pò.
JAUME És que la pò
m'ho fa dir. Creu el padrí.
MARIA Vaig pel dinar.
JAUME Vés-hi, sí.
PERET Jo prou diria que no.
JAUME No sap el que s'empatolla.
A veure si el dinà es cou. (*A Maria.*)
No tiris les cols al pou,
en lloc de tirá'ls a l'olla
tot pensant amb en Peret.
MARIA No tingueu pò. (*Se'n va.*)
PERET Adéu! Ja és hora
d'anar-me'n. (*Se'n va.*)
JAUME Quan ella és fora,
sempre té gran pressa aquest.

Entra JAN

JAN No teniu res que manar-me?
Guaiteu: els sacs ja estan trets.
Si el senyor ve, ho trobarà...
I la carta?
JAUME Aquí la tens.
ANTON Mira aquí dalt, quines lletres
JAUME amb tinta blava. Les veus?
Si sembla que s'entrebanquen.
Fan molt bonic.
JAN Sí, que és cert.
(*Mirant per darrera dels dos.*)

ANTON Fora d'aquí! Que no saps
que una carta no es llegeix
ni es mira?
JAN (*Quin xasco, noi.*)
M'ha deixat de pedra i fred.)
JAUME Llegeixo: «Estimat amic:
Demà matí sortiré...»
Demà matí, que és avui.
Noia!

Entra MARIA

MARIA Mana.
JAUME El senyoret
ve avui.
MARIA I en Peret no ho sap?
ANTON Tot just la carta rebem.
MARIA Envieu-l'hi a dir.
ANTON Met!

Entra MET

MET Què mana?
JAN L'amo ha arribat.
MET Sí? On és?
JAN Si jo sé que avui arriba,
em feia tallà els cabells.
JAUME Vés a en Peret i li dius
que l'amo ve.
MET Ho tinc entès. (*Se'n va.*)
JAUME On era? «Estimat amic:
demà matí sortiré
per Girona...»
TOTS Per Girona?
JAUME No ve avui! Crideu a en Met.
Met!
MARIA Met!
ANTON Met!
JAN (*Al fons.*) Met! Vina! Torna!
MET Què hi ha?
JAN Que l'amo no ve.
MET I dones?

JAN Oh!
 JAUME Seguíem llegint.
 «A on dos dies o tres
 dec estar, i d'allí al mas.»
 (Ja em puc fer tallà els cabells.)
 JAN Tenim temps. Ara tothom
 JAUME a la seva feina. Aneu.
 (Maria entra a la casa.)
 Eh! Vosaltres dos, seguïu-me.
 (Se'n va seguit de Jan i Met.)
 ANTON Bé! Molt bé! Per on va aquell?
 (Mirant al fons esquerra.)
 Passa pel mig del sembrat
 com si fos camí! On anem? (Cridant.)
 Per l'esquerra! Això m'agrada!
 Fer malbé lo que no és seu,
 amb aquest tant se me'n dóna!

Entra DON PAU

PAU Dispensi.
 ANTON No hi ha de què.
 PAU Sento que s'hagi enfadat.
 ANTON Que vol trobar-me rient
 després de passar per l'hort?
 PAU Com el camí no conec,
 m'he perdut.
 ANTON Ja és massa gran
 per perdre's.
 PAU Sempre gasteu
 el mateix gènit?
 ANTON Que es burla?
 PAU Millor serà que acabem.
 (Que li dieu a un home així!)
 (Es dirigeix a la casa.)
 ANTON On va?
 PAU On tinc per convenient.
 ANTON No es figuri que la casa
 sigui cap hostal.
 PAU Ja ho sé:
 sé que això és una masia,
 i que aquesta masia és
 meva. Quedeu enterat?
 ANTON Vostè és l'amo?
 PAU Sí; el mateix.
 ANTON Sap el que mereixeria?
 Que tot seguit jo em girés
 la cara d'un cop de puny
 per provar si canviaria
 de gènit, així que tingui,
 on hi ha la cara, el clatell.
 Jaume! Noia! Ha arribat l'amo.
 Jo no em pensava... Què feu?

Entra JAUME

JAUME Don Pau.
 PAU Jaume.
 JAUME És el germà.
 ANTON N'hi he dit de totes. (A Jaume.)
 JAUME Què has fet?
 ANTON Dispensi'm.
 PAU De rè. Estrenyeu-la
 com bons amics. Apreteu.
 I la Mariona?
 ANTON Mariona!
 que és aquí l'amo.
 JAUME No véns? (A la porta.)
 JAN Jo sóc en Jan.
 PAU Me n'alegro.
 JAN Visca molts anys.
 PAU Com estem?
 JAN Jo bé. I vostè?

PAU Anem passant.
 JAN Visca molts anys. (Que és complet!)

Entra MARIA

MARIA Don Pau!
 PAU Veig a la Maria
 cada cop més guapa.
 MARIA On té
 l'equipatge?
 PAU El portarà
 el criat. Com és dolent
 aquest camí, he preferit
 avançar venint a peu.
 JAUME Hem rebut la seva carta,
 i com allí ens deia...
 PAU És cert,
 que anava primè a Girona.
 He canviat de pensament,
 i aquí em teniu.
 MARIA Que prendrà
 alguna cosa?
 PAU Prendré
 xocolata.
 MARIA Si entra dins,
 serà servit al moment.
 Oncle! (Don Pau entra a la casa.)
 (Molt moviment en tota l'escena i la següent.)
 JAUME Què hi ha?
 MARIA Que no queda
 gens de xocolata; gens!
 Maneu que en portin.
 JAUME Tu, Jan.
 arriba't a ca'n Pepet
 i portaràs mitja lliura
 de xocolata. Aquí tens
 els quartos. Del fi.
 JAN Enterat. (Se'n va.)
 MARIA Mentrestant jo posaré
 al foc la xocolatera.
 (Entra a la casa.)
 JAUME Just. Enlestim feina. Vés.
 Quin descuit!
 ANTON Què hi ha?
 JAUME No tinc
 melindros.
 ANTON Ja en portaré. (Se'n va.)
 JAUME Què falta més? Bé, què falta?
 Met! On s'ha ficat en Met?

Entra MET

MET Sóc aquí.
 JAUME Arriba't de pressa
 a casa de l'adroguer:
 una ampolla de xarop
 i una lliura de fideus. (Se'n va Met.)
 Ja que tenim aquí a l'amo,
 tots ens enfideuarem.
 Oncle! Oncle!
 JAUME Bo! Què passa?
 MARIA Tenim un nou contratemps.
 JAUME I és?
 MARIA Que la xocolatera
 no pot servir.
 JAUME Bo! Per què?
 MARIA Perquè vessa.
 JAUME Aquesta és bona!
 Amb un tupí la desfeu.
 MARIA No n'hi ha cap.
 JAUME Doncs amb una olla.
 Escolta: renta-la bé,
 no tingui gust d'escudella.
 (Maria se'n va.)

No faltaria res més
que donar-li xocolata
amb gust d'arròs i fideus.
Sort que la noia és molt llesta.
I per dinar, què farem?

Entren JAN, ANTON i MET

JAN La xocolata. (*Arriba corrents.*)
ANTON Els melindros. (*Id.*)
MET El xarop. Fideus. Preneu.

(*Id. Ho donen tot a Jaume.*)

JAUME Anton, ajuda'm: no puc
jo sol amb quatre paquets.

(*En dona dos a Anton i entra amb ells a la casa.*)

JAN Avui tindrem gran festassa!
MET Escudella de fideus.

JAN Dels fins. I cuixa rostida.

MET I crema.

JAN Crema tindrem?

Ai! la boca se'm torna aigua
pensant quan escuraré
les cassoles. Que no saps
si l'amo estarà molt temps
al mas?

MET Per què m'ho preguntes?

JAN Mentres hi estigui ens farem
bona vida. Quins platillos!
I crema! Si això durés!...

Entra l'ADROGUER

ADROG. Escolteu; m'ha dit la dona...

JAN Què vénis a fè aquí, Adroguer?

ADROG. M'ha dit la dona, que aquesta
mitja pesseta, la veus?

MET És massa llisa i que és falsa. (*A Met.*)

Falsa? No. Ben rebona és.

És plata. (*Després de molt mirar-la.*)

ADROG. La dona diu

que és falsa.

MET Doncs la tindrem

per falsa.

ADROG. L'hi tindràs tu.

Pren-la.

MET Bé, què en tinc de fer?

ADROG. Canviar-la. Me l'has donada
quan has comprat els fideus.

MET Jo? si t'he pagat amb quartos.

JAN La xocolata, el mateix.

ADROG. Ja estic fresc! Pobre de mi!

JAN I ara, què tens?

ADROG. Ja estic fresc!

MET Per què?

ADROG. No em puc recordar
qui me l'ha dada.

JAN I bé, què?

ADROG. Que la dona farà uns crits
que es sentiran del Montseny,
i tindrà mitja pesseta
per dinà i sopar un mes.

JAN Crida tu més que ella.

ADROG. Sí,
aviat es dona un consell.
I poguer cridar més que ella?

El que és jo no ho provaré,
que quan s'enfada la Nàsia,
saps que fa uns crits i uns xisclets...
JAN Dignes-m'ho: quan les raons
amb el ferrer...

ADROG. Just, aquell.

JAN No sabent ja com valer-se
perquè la Nàsia callés,

agafa el mall i pim pam,
a l'enclusa cóp va i ve.

ADROG. I no va callar.

JAN Que és cas;

si sola, cridava més
que el ferrè, el mall i l'enclusa.

ADROG. I el final, que és ben dolent!

JAN Què va passar?

ADROG. Si us ho conto,

prometeu que no ho direu,
que si ho sapigués la dona,
em treia els ulls. El ferrer,
molt cremat, va a trobà el jutge
municipal, i ja tens
un barbal per les costelles.

Tots escriuen; i després
condemna el jutge a la Nàsia

a pagà una multa. Sent
lo de la multa! Quins crits,

dient que no paga! I com ve
la presó si no la paga,

d'amagat dono els diners;

mes si ho sap, ja t'asseguro
que la rifa hauria tret.

JAN Doncs, jo, al teu lloc, la deixava
agafar, que d'escarment
li servís.

ADROG. Oh, tu ja ho dius!

I quan ficada estigués

a la presó, qui faria

el dinà? I qui és que encén

el foc per coure el sopar?

No, no; ella crida, és molt cert;

crida tant, que mai no para,

i fins quan la boca té

plena, menjant, esvalota
com si buida la tingués.

Moltes vegades li dic

que em matarà el gènit seu.

JAN I ella, què diu?

ADROG. Que mala herba

no mor mai.

JAN Ella primer,

de tant cridar.

ADROG. No, no ho diguis

ni en broma. La Nàsia és,

prescindint de lo xerraire,

una bona dona. Veus,

sense ella, com ho faria?

qui és que em cosiria el gec?

Les camises, qui les planxa?

Les mitges, qui les sargeix?

Qui és que renta els mocadors?

Ai! (*Girant-se.*)

JAN Què?

ADROG. Que em sembla que ve.

Escolta; si fos un cas

de què la Nàsia vingués,

li dius que me l'has donada

la mitja pesseta, entens?

MET Just! Perquè sempre que em vegi

em barallí? Ja conec

a la Nàsia.

ADROG. No és això...

MET Em demanarà els diners;

que li canviï.

ADROG. No, home.

Jo ja la canviaré.

Veus; ara li dono aquesta

que és ben marcada, i dient

que és tu qui me l'ha canviada,

la dona no pot dir res.

Dic no podrà! No podrà!

Si podrà o no, ja ho veurem.

(*Se'n va i torna.*)

Ah! sobretot us demano
que no em descobriu.

JAN No. Vés.
ADROG. Si ella arribés a saber-ho!...
JAN Vols dir?
ADROG. Jo estaria fresc!
No us penseu que ella em governi.
JAN Això no, bé prou es veu.
ADROG. A casa meva ja mano,
quan ella és fora, s'entén.
Són els xerraires del poble,
que fan corre el que no és.
Quan s'enfada, quasi em pega;
sempre em ve amb reganys i renys;
però això, o portar les calces
trobo que és molt diferent.
De vegades ja faig l'home,
i llavors no s'atreveix,
que també jo sé cridar,
quan ho tinc per convenient;
i quan jo crido i m'enfado,
sóc molt terrible: és ben cert.
Ai, pensava que venia!
MET No.
JAN (Calçasses!)
ADROG. Ja estic fresc.
Digues que me l'has canviada.
Ho sents, Met? (Se'n va.)
MET Pobre Adroguer!
JAN I d'això en diuen un home?
Ah, tu! A mi ja em coneix.
MET Qui? La Nàsia?
JAN No, don Pau.
L'amo vull di. El senyoret.
He vist a l'amo.

MET Què et sembla?
JAN És un senyor molt complet.
M'ha preguntat com estava.
MET I tu, què li has dit?
JAN Que bé.
MET I ell?
JAN M'ha respost amb molts modos
(que en sap de modos, ja es veu):
moltes gràcies.

MET I tu?
JAN Jo
li he dit que era al seu servei.
MET I ell?
JAN M'ha dit: doncs me n'alegro.
MET I tu?
JAN Que mil anys visqués.
MET I ell?
JAN M'ha dit: ah! tu ets en Jan?
MET I tu?
JAN Que eres un un ximplet.
Estàs enterat?

MET Tu: guaita.
Es l'amo? (Mirant al fons esquerra.)
JAN No. Qui deu ser?
MET Ve aquí.
JAN Si és un personatge
dels grossos. Va molt lluent.

*Entra el CRIAT amb un maleta, sac de viatge;
dessota el braç la manta enrotllada, i a l'al-
tra mà una capsa. Travessa l'escena mirant.*

MET Molt més mudat que el senyor.
Vina aquí i l'observarem.
Quasi em fa por de parlar-li.
Que va tivat!

JAN Sembla un coet.
MET Quina gorra!
JAN És de xarol.
I els botons d'or!

MET Deu valer
molts de duros el vestit.
CRIAT Veig l'amo allí. Està prenent
xocolata. (Mirant a la casa.)
MET Potser sigui
el general.
JAN Potser més.
CRIAT Ja puc passar per darrera.
així no el molestaré. (Entra a la casa)
JAN Fa patxoca quan camina.
MET Es coneix que té diners.
JAN Avisem l'amo, i diem-li
que el general...
MET Ja saps bé
que és el general?
JAN M'ho sembla.
Com va tan bonic!
MET És cert.
JAN Aquí torna. Jo no em moc.
Ja m'he fet càrrec del que és
parlar a un gran personatge.
Aquí el tens.
JAN Acosta't, Met.

Torna el CRIAT

CRIAT Mentre l'amo és a la casa,
m'estic aquí, tant se val!
MET Met.
MET Què?
JAN No és el general.
MET No veus que no porta espasa?
JAN Oh! Qui sap!
MET Ja t'ho dic jo.
MET Què saps tu! Si potser va
amb vestit de quartel.
JAN Ca!
Saps qui és? El governador
civil. Té, ja m'ha mirat.
MET Com se li diu?
JAN Don.
MET I què?
i el seu nom?
JAN Dient don vostè,
hem complet i està pagat.
Molt bon dia. (Es treu la barretina.)
MET Com ho passa,
Don vostè?
CRIAT Jo bé, don vós.
MET (Quin home tan agradós!
M'ha dit vós!)
JAN No en faci massa:
digu'ns tu. Met! Que ets babau! (Li
fa signes que es treu la barretina.)
Don vostè, crec que serà
el governador.

CRIAT Ben clà:
governador de don Pau.
La meva feina és molt fina:
ciro les botes, respallo;
ell em paga i jo treballo.
JAN Ets un criat?
(Signe afirmatiu del Criad.)
Au, barretina!
(Jan i Met se la posen a un temps.)
De Barcelona has vingut?
CRIAT Sí. A Barcelona heu estat?
MET Prou que m'hauria agradat!
JAN No: tanta sort no hem tingut.
CRIAT És gran ciutat Barcelona,
amb Eixampla.
JAN Què vols di?
CRIAT Figura't el teu gec...

JAN Sí.
 CRIAT Que t'apreta i que no es dóna.
 Perquè et vingui ample, què fas?
 Si és estret, li dóns eixampla,
 i amb l'eixampla et trobes ampla.

JAN Bé crec que ara ho entendràs. (A Met.)
 Barcelona era ofegada,
 li venia estret el gec,
 i per treure-li l'ofec,
 l'eixampla! l'han eixamplada.

MET I el mar, és bonic?
 CRIAT I tant!
 Sabreu el que és tot seguit.
 Heu vist mai un pou petit?
 Doncs el mar és un pou gran.
 Sentem-s'hi?

MET Apa; sí.
 JAN Això rai!
 (Els tres s'assenten. El criat al mig.)

CRIAT Escolteu, que al fi no som:
 per més que al mar va tothom
 a nadar, no muden mai
 l'aigua.

JAN Què bruts!
 CRIAT Ja ho pots di.
 JAN I el gas? Diu el noi d'en Poli
 que és un llum sens ble ni oli,
 i crema. És vritat?

CRIAT Oh, sí!
 El gas no és res més que un vent.
 Tu saps que el vent ordinari
 apaga el llum? Al contrari
 el gas, que és vent que s'encén.

JAN Ja ho veig clar. Bé, que estaràs
 molt temps aquí?

(Canvia de posició, posant-se a cavall de la cadira i repençant-se en el respaller. Els altres fan el mateix.)

CRIAT Crec que sí.
 Mes don Pau ho té que di.
 JAN I què ve a fer?

CRIAT Callaràs?
 JAN Mut! (Els tres acosten les cadires.)
 CRIAT Crec que està enamorat.
 JAN I de qui?
 CRIAT De la Mariona.
 (Acostant més les cadires.)

JAN Com!
 CRIAT Quan van sè a Barcelona,
 alguns cops n'hauran parlat,
 tant a la noia obsequiava
 a casa, a passeig, a taula,
 que es veia, en una paraula,
 que a la noia enamorava.

JAN I ella?
 CRIAT Es comprèn tot seguit
 que ella li corresponia:
 és jove, ric, i faria
 la Maria un gran partit.
 Digue'm el que et sembla a tu:
 fineix la carrera; aquí
 se'n ve de dret. No es pot di
 que és casament?

JAN És segü! (Alçant-se tots.)
 I en Peret! Ai quina gana
 me dón de riure el ximplet!
 Saps que pensava en Peret (A Met.)
 casar-se amb ella? Pavana!
 Vénen.

CRIAT Muixoní
 MET Callat.
 (Resten a l'esquerra.)

Entren MARIA, JAUME, ANTON i DON PAU

PAU Maria, l'enhorabona.
 Una noia com tu bona
 bé mereix un home honrat
 com en Peret, que és molt bo.
 Déu vulgui que l'alegria
 i l'amor duri, Maria,
 tant com ho desitjo jo.

CRIAT Veus el que et deia?
 JAN S'entén.
 CRIAT De segur que estan parlant...
 JAN Oh, prou! Estan concertant
 el seu pròxim casament.

JAUME Jo li deia que la brasa
 de l'amor, en dolç caliu
 es torna, i pur en ell viu
 la pau, el goig de la casa.

MARIA Sentiré molt deixà aquesta
 on he viscut amb el pare,
 on viu l'oncle.

ANTON Bé, bé! I ara!
 a què ve això?

JAUME Tot és festa.
 MARIA No sé si penseu aixís.
 JAUME Sí, Maria: és natural
 que tu ens deixis: no és cap mal,
 molt al contrari. És precis.
 En canvi, tant tu com ell
 estimeu, el mateix que ara,
 amb tendre amor el teu pare
 i a mi, que sóc l'avi vell.
 Quan s'arriba a aquesta edat
 en què ja la vida fina
 i del cel ens criden: «Vina!»
 trobem la felicitat
 en els records i l'amor.
 I els records els tinc aquí,
 (Per la casa.)
 i també l'amor. (Per Maria.)

MARIA Oh, sí!
 JAUME Mariona, tens molt bon cor.
 Oh, els records! Sap el que són?
 Potser vostè no ho sabrà
 tan bé com jo, perquè entrà
 tan sols ha fet en el món.
 Al matí, quan l'oreig besa
 la bonica flor del prat,
 el respiro amb molt de grat,
 puix recorda ma infantesa.
 Edat que mai tornarà,
 que flors deixa per despulls,
 amb quant goig torno a tu els ulls
 quan consol jo vull trobà!
 Per vostè és tan sols l'oreig
 un aire fresc.

PAU Vós poesia
 hi trobeu.

JAUME Això seria:
 no sé expressar-m', mes ho veig.
 Tingui: si vostè em demana,
 bé, què hi trobeu en el so,
 de la campana? dic jo,
 escolti bé la campana.
 Bronze sant, que plors i cants
 llances amb tes batallades,
 tens memòries molt sagrades,
 records dolços, records grans.
 Quan entra a la vida santa
 de la gràcia el tendre infant,
 va el bronze amb goig voltejant:
 «ning! nang!» La campana canta.
 Ja el sol a la posta mira;
 ve la fosca amb lentitud

i es sent, enmig la quietud :
«nang!» La campana sospira.
Quan el cor el dia enyora
i a Déu preguem pel record
dels que foren i ja han mort,
«nang! nang!» La campana plora.
Campanar d'on jo nasquí,
on l'ocellet té el seu niu,
ton record en mon cor viu,
i mai, mai podrà mori.
El teu toc parava al llavi
la rondalla que, a la nit,
al nin, ja mig adormit,
tot rialler contava l'avi;
i descobrint son cabell
més blanc que la blanca neu,
aixecava el prec a Déu,
pregant nosaltres amb ell.
Què estrany que records sagrats
trobi a la llar i a l'escó,
si en ells assentar-se jo
he vist els antepassats!
Si mai, pres per l'enyorança,
recordant el temps passat
tenia el cor enaigat,
consol hi he vist i esperança:
hi he plorat, mes no de dol;
que el nostre cor de vegades
té plors, que són com rosades
que el pit omplen de consol!
Veu ara? Estic ben alegre,
i aquests records evocant,
les llàgrimes van baixant,
i aquest plor res té de negre.
Lluny d'això; jo hi trobo en ell
la ditxa. No em sé explicà,
i ploro i ric! Què hi farà!
Són coses d'un avi vell!
(Quin gran cor!)

PAU
JAUME

Res de tristesa!

(Tots s'alcen.)

La notícia vull donà.
Sapigueu que es casarà

(A Jan, Met i Criat.)

JAN la Maria. Ja és promesa.
La notícia ja sabia;
i cregueu que estic content
de què es faci el casament.
MET I jo en tinc molta alegria.
CRIAT (Saludem-la, que senyora
meva ha de ser.) Si ho permet,
la felicito.
JAN (En Peret
queda lluit, i tot ho ignora!)
MARIA Sé que em parreu amb el cor.
Gràcies.
PAU Ara a passejar.
ANTON A fer gana per dinar.
PAU Per avui, jo tinc l'honor
de fer bracet.

(Li dona el braç i se'n van per la dreta.)

MARIA Acceptat.
(Jaume i Anton els segueixen.)

CRIAT Fan una bona parella.
JAN Ell és guapo.
MET I és maca ella.
CRIAT Casament ensopegat.

Entra PERET

PERET M'han dit que l'amo és aquí.
JAN Sí.

PERET On és?
JAN No ho vulguis sabè.
PERET Per què?
JAN No ho diré el per què.
PERET Ximple!
JAN Tu em dius ximple a mi. (Rient.)
PERET Al casament no vindràs.
JAN Ai, pobret! Prou que et pensaves
que amb la Mariona et casaves...
PERET I m'hi caso.
MET Ja ho veuràs. (Rient.)
Vina. Veus com fa bracet
amb don Pau? El demés, ara
t'ho dirà aquell. (Senyalant el Criat.)
PERET Què?
JAN Repara!
Home, res! Pobre Peret!
(S'aparta tapant-se la boca de riure.)
PERET Parli. Ho exigeixo, ho suplico.
CRIAT Que don Pau amb la Maria
es casa. (Aquest la volia.
Pobre Peret!) (Id.)
PERET No m'explico
si tots us burleu de mi!
Digues.
JAN Ell l'ha demanada.
PERET I ella?
JAN Pregunta excusada,
tot seguit ha dit que sí.
PERET És possible!
JAN Dirà no,
sent ric i guapo!
PERET Què em passa?
JAN No ho sap que menja carbassa?
MET Pobre noi!
CRIAT Pobre minyó!

FI DEL PRIMER ACTE

ACTE SEGON

La mateixa decoració.

COMENÇA

JAUME, D. PAU, JAN i MET

(La taula estarà posada a l'emparrat. Hi hauran dinat, i Jan i Met retiren els plats, gots, etcètera. Jaume i don Pau assentats.)

JAN Ara, entra a dins aquests plats.
MET Tu ets molt bo per donar ordres.
JAN Perquè el manar té molt mèrit,
molt més del que tu suposes.
PAU Crec que encara treballeu.
JAUME Una mica, no gran cosa,
que els anys hi són.
PAU Ja teniu
dret a reposar.
JAUME Bé el donen
els anys, que són privilegi
que no s'enveja a cap home;
i qui el té l'ha de guardar,
que no es pot deixà; i de jove
se n'és un cop. Ja no em canso,
treballotejo una estona,
sens fatigar-me.

PAU Feu bé.
Quan casarem a la noia?
Hi haurà aquell dia gran festa?

JAUME Tant com gran! La que comporta el nostre estat.

PAU Sembla, Jaume, que comenceu a fè el pobre.

JAUME Pobre? No ho sóc; que no ho és qui es guanya la vida amb honra i té llit per reposar.
No envejo a ningú, que és tonta l'enveja. Aquell que és molt ric i compta a mils les unçotes: que s'assenta en dues cadires, que per menjar té dues boques? Menja com jo, dorm com jo: seran les viandes més bones, més també el mata el poagre, i en ocasions han de córrer pel metge i l'apotecari.
Quan vol dormir, que li dóna més son la riquesa? No.
Molts cops no pot dormir totes les nits, perquè el cap li balla; mentre que jo, en essent l'hora de dormir, me'n vaig al llit, i a l'hivern no em falta conxa, prego a Déu i... dorm, soldat!
I l'avi fa la non-nona fins que ve la llum del dia a cridar-me; que aquí es troben criats tan bons i tan baratos com el sol, que a mi em treu fora del llit.

PAU Sí que és un gran criat.

JAUME I barato, que no em cobra soldada: encara estalvia.
Ficant-se al llit amb la fosca i aixecant-se quan llustreja, la salut fóra tan bona que els metges i apotecaris farien unes ganyotes de gana... I digui, a propòsit: que vol prendre alguna cosa? Esteu boig! Si ens aixequem de taula.

PAU Ja hi ha una estona.

JAUME I com el dinà ha estat curt...

PAU Ha estat curt? Digueu, què fóra un dinar llarg?

JAUME Què ha menjat?

PAU L'escudella, la carn-d'olla.
Després han sortit a taula, no recordo quantes coses: pollastre amb suc, colomins, carn amb mongetes, molt bona; costelles; ve l'estofat; perdius, llebre i al fi l'oca.
Oh! i encara m'oblidava d'aquell «relleno» de pomes; i l'ànec, i aquella cuixa tan ben rostida, tan rossa, i els conills amb all-i-oli; i després d'això, les postres: crema, borregos, ametlles, panallets, formatge, coques, i recuit, i llonganisses, carquinyolis i flaones.
I encara goseu parlar-me de menjar?

JAN (Ai! Les cassoles amb quin gust escuraria.)

PAU Anem a donà una volta, perquè em convé fè exercici. Treballes?

JAN Sí; una micota.
Jo no em puc estar parat, que el treball és cosa bona.

PAU Fumaries un cigarro?
Té, pren. Aquest altre el dones a en Met. (*Li dóna dos cigarros.*)

JAN Que visca mil anys.

PAU Olor. L'olor retorna.

JAN Bé prou que ho veig; és millor que aquests que per l'estanc corren.
(*Se'n van Jaume i Pau.*)

JAN Quin cigarro! Si el guardava pel diumenge! El fumarem?
Prou deurà valer sis quartos. Potser que valgui un ralet!
El diumenge faré tropa: el cigarro em posaré sobre l'orella; em passejo per tot el poble, com dient: «Guaiteu, vosaltres pipiolis, no en fumeu.» I quan treurem la capsa de les cerilles! N'encenc una. El fumaré? (*Ho fa.*)
Que ha d'ésser bo! Si ara el fumo, diumenge no tindrè res. Sí... No... Sí... No. Jan, guardem-lo. Què, guardar-lo? No. L'encenc.
(*Cremant-se amb el misto, que s'acaba.*)
Ai, ai, ai! Ara és el dit el que em fumo.

Entra MET

MET Tu, què tens?

JAN Una cosa: que la vols?

MET No.

JAN Està bé; no et pregaré i me'l quedo. L'amo ha dit: «Dóna aquest cigarro a en Met.»

MET Porta.

JAN Has dit que no el volies.
(*Corrent per l'escena.*)

MET Vinga el cigarro.

JAN Sí, té.
Paraula és paraula, i sempre ha d'ésser formal la gent.

En aquest moment entra el CRIAT. Jan, fugint, topa amb ell i li fa donar un giravolt, trobant-se el Criat amb Met, que fa el mateix.

CRIAT Podeu estar?

JAN Pren-lo i calla.
(*Quan Met li ha pres.*)

CRIAT Aquests són del senyoret.
Jo en tinc un.

JAN Fem-li petar?

MET Ja està dit.

CRIAT Doncs encenem. (*Ho fa.*)

JAN Tu, Met, això és una ganga!

MET No en passen gaires d'aquests!

JAN Semblarem tres senyoritus.
I que és bo!

CRIAT Ja et tinc encès.
(*Dóna el misto a Met i el cigarro a Jan perquè encenguin; Jan es fica el seu cigarro a la butzaca i es fuma el del Criat.*)

JAN Moltes gràcies.

MET Quin cigarro!
les barres hi deixaré.
(*Fent esforços per a encendre'l.*)

CRIAT Què vols que tiri, babau,
si no l'escapces!

JAN Té aquest
que és encès. (Així hi guanyo:
aquest és més llarg.)

(*Canviant els cigarros. Jan l'encén amb un misto.*)

CRIAT (*Mirant a l'un i a l'altre.*) I el meu?
JAN El té en Met.
MET Oh, bé, tu et fumes
el meu.

JAN És que ell, amb molt dret,
és el seu el que demana,
no el teu; i el seu, tu li tens.

CRIAT Vinga el cigarro. (*A Met.*)
MET I que em quedi
sense fumà! Està molt bé.
Dón-li tu. (*A Jan.*)

JAN Que no hem canviat?
MET Oh! És seu!
JAN Dón-li si és seu:
no t'agradi res dels altres.

CRIAT No facis l'orni. Acabem.

(*Li pren el cigarro de la butxaca i l'encén.*)

JAN Ja te'l dono; que jo sóc
generós.

CRIAT Sí, molt; ja ho veig.
MET Quin fum tan blanc!
JAN Quina cendra!
Mira com fumo jo, veus?
llanço el fum com els senyors.
Fes-ho tu. Si vull, també...

CRIAT Tu no saps fumar.
JAN Que no?
Vols jugar-te qui en sap més?
MET Ja està dit.
CRIAT Jo també hi entro.
CRIAT A qui treu més fum juguem
i a qui el llançarà més alt.

(*Els tres llancen fum.*)

I quin cigarro! Excellent.
Un cavall, i quatre duros,
i un criat perquè em ventés
les mosques, i sóc ditxós.

JAN Com lluiries, noi!
CRIAT Ja ho crec!
Quin xarol em donaria!
Iria a l'òpera.

JAN Què és?
CRIAT Una comèdia cantada.
JAN Cantada?
CRIAT No ho enteneu?
Ja us ho explicaré. Escolteu-me:
tu em vols dir a mi: «Home, ets
un ase.» No; millor dit,
t'ho dic a tu.

JAN Diga-ho a en Met.
CRIAT Li dic així: «Tu ets un ase.»

(*Cantant.*)
Pum! xim!

JAN I aquest: pum! xim!, què és?
CRIAT Un cop de bombo; i la tiple,
«Tu ets un ase», repeteix;
«Tu ets un ase», diu el coro;
i durant un quart o més,
galant, dama, coro, músics
sempre diuen el mateix.

JAN Hi ha temps per donar-li palla
i albardar-lo.

CRIAT Què ets ximplet!
Si veiéssiu Barcelona!
Quins empedrats, quins carrers!

Estreneu unes sabates,
i quan a casa torneu,
us trobeu sense les soles,
i no us heu girat els peus.
Carrers, n'hi ha per tots els gustos:
demaneu i en trobareu.
Que voleu carrers que volin?
Mosques, Aguila i Ocells.
Que voleu carrers de feres?
Del Tigre i Lleó; i deixem
el d'en Cuc i l'Esquirol;
i també fem el mateix
amb els dels Ases, no sigui
que algú es dongués per ofès.
Una vol despatxà a un tonto
que li fa l'amor? Ja té
el carrer de Carabassa.
Voleu sentar-vos? Trobem
el carrer de les Banquetes
i el carrer de Tambòrets.
El carrer de l'Alegria
per gent trista. Si voleu
fer bogada, ja en tinc un:
carrer de la Cendra. Anem
ara a carrers enfadats,
que no estiguin mai contents:
Cremat-gran i Cremat-xic.
Que teniu calò? Als Banyes Vells
o als Banyes Nous o bé a Bon-Aire.
Gelats? Carrer de la Neu.
Per la gent a qui el vi agrada,
Botella, Bot i Boters.
Carrer guerrero: Trompetes.
Un de magre, malaltet:
carrer d'en Groc. Un que estigui
bo, de salut excellent:
carrer d'en Roig. I aparteu-se
que ve un carrer que no hi veu:
Cegos de la Boqueria.
Un carrer de moviment:
Tres Voltes. De molt treball,
de no parar mai, ja el tens:
carrer d'en Tragi. Què el sucre
no li agrada poc ni gens:
d'Amargós. D'horta i jardí,
cercant també en trobarem:
Eures, Morera i Prunera.
I si encara en voleu més:
Sac, Seca, Tantarantana,
Oli, Gíritri, Sidé,
Rull, Ronda, Rosal, Rosic.
Demaneu, nois, demaneu,
perquè us dic que la ciutat
és la mare dels carrers;
i qui no ha vist Barcelona,
amics meus, no ha vist mai res.
JAN Donques mira, noi, m'agrada.
CRIAT I en Pere ha tornat?
JAN Pobret!

Què ha de venir!

MET Ja tothom
sap el que passa.

JAN No entenc
com s'ha sapigut.

MET Jo sí:
tu has trobat a l'Adroguer
i li has dit...

JAN Sols hem parlat
del que passava, i res més.

MET Jo he estat mut.

JAN No tant com penses,
que el Nunci sap, que a en Peret
la Mariona l'ha plantat;
i ho sap per tu.

- MET Bé! Bé! Bé!
no he fet cap mal.
- CRIAT Potser sí,
perquè el Nunci ara afegeix
que el passeig a Barcelona
d'en Jaume, fou un pretext
per conquistar a don Pau.
- JAN I diu que ho sap pel Barber,
i que tu li ho has dit avui
en afeitar-te.
- CRIAT Veureu...
Poc a poc, que això és mentida!
El que he dit, que el casament
ja estaria concertat
a Barcelona.
- JAN Afegeix
que tu has dit que en Peret era
un ximple.
- CRIAT Tampoc és cert.
Un ha dit: «Si la Maria
estima a don Pau de temps,
en Pere aquí representa
sols el paper de ximplet.»
I jo he arronsat les espatlles,
i ha rigut aquella gent.
Mes jo he callat.
- JAN Sent així,
tu no ets culpable de res.
- CRIAT Culpable? Amb aquestes coses
sempre he sigut molt prudent.
Sóc mut.
- JAN I jo mut i sord.
- MET Jo mut, cec i sord. Ja veus!
- CRIAT Fora de la barberia,
no he parlat amb ningú més.
- MET Jo tan sols ho he dit al Nunci.
- JAN I jo sols a l'Adroguer.
Ara, si la gent murmura,
la culpa no és nostra, és d'ells.
Si tothom fos tan callat
com jo...
- CRIAT I com jo.
- MET Com tots tres,
el món seria una bassa
d'oli.
- JAN Tingués un duret
cada dia i un cigarro,
ja series feliç, Met.
- MET Per què?
- JAN Perquè et llogaria
per criat. Mirant-ho bé,
la Mariona s'ha portat
malament, molt malament.
- CRIAT Si no fos que un té per regla
el callar...
- MET No murmurem
en dir-ho, que és cosa clara.
- JAN Tothom ho veu.
- CRIAT Sí, perquè
estimant-se ja amb don Pau,
a què ve enganyà a en Peret?
- MET És vritat, per xò la Nàsia
deia, que sols un cap verd
feia el que ha fet la Maria.
- JAN Li dius cap verd?
- MET Jo? No sents
que és la Nàsia la que ho deia?
El que és jo mai he dit res.
I com ho ha sabut la Nàsia?
- CRIAT És cunyada del Barber.
- JAN Tu en tens la culpa, sí, tu.
- CRIAT Jo?
- MET No: tu ets qui la tens.
No recordes que és casada
- amb l'Adroguer? Doncs ja veus
que ho sap per ell.
- JAN O pel Nunci,
que li és germà. I tu a aquest
li ho has dit; i la culpa és teva.
- MET Meva, no. De l'Adroguer,
del Barbè, el Nunci i la Nàsia,
que són xerraires desfets.
- JAN Sembla impossible que hi hagi
aquesta mena de gent.
- MET Fessin com jo.
- JAN Oh! i com jo.
- CRIAT Com nosaltres.
- JAN Com tots tres,
mai hi hauria cap sedàs.
Mes tothom no és el mateix.
- CRIAT Digueu, què costa tenir
la boca tancada?
- JAN Res.
- MET La vritat és que es murmura,
i que com del pensament
molts ne fan obra, no deixen
l'honra d'ella massa bé.
I això és mentida.
- JAN Mentida.
- CRIAT Fins hi ha qui diu que desfet
serà el casament.
- MET Qui sap!
- CRIAT Un hom, tantes coses veu...
- JAN Vols que havent-la demanada...
- CRIAT Es deia si el senyoret
es casava amb una noia
barcelonina, que té
molt diner, molt, i que és guapa;
i potser que els seus parents
li treguin del cap que es casi
amb la Mariona, que si és
molt bonica, també és pobra.
- JAN Si això fos, jo d'en Peret,
quan don Pau l'hagi plantada,
li diria: «Noia, vés
a una altra porta, que jo
no et vull.»
- MET I faria bé.
- JAN La Nàsia el mateix em deia.
Home: aquesta Nàsia veig
que amb tot es fica. Així surten
els embolics.
- CRIAT És ben cert.
- JAN Si tothom de casa seva...
- MET I treballar es cuidés...
- CRIAT No hi hauria al món enredos.
- JAN Quina gent!
- MET I quina gent!
- JAN Vegeu a la pobra noia
com la posen!
- CRIAT Són dolents.
- JAN I xerraires.
- MET I embusteros.
- JAN Fessin com nosaltres tres.
Gent callada com nosaltres,
no n'hi ha molta.
- CRIAT Què ha d'haver!
- JAN Tinc acabada la feina:
anem a donà un passeig?
- MET Anem a matà el jornal.
- JAN És dir que no treballeu?
I això que l'amo vos paga!
- (Se'n van Met i el Criad. Jan es queda en
veure els signes que li fa la MARIA en entrar.)
- MARIA Jan.
- JAN Què manes? Aquí em tens.
- MARIA Tu no t'has mogut d'aquí?
- JAN No.

MARIA I no ha vingut en Peret?
 JAN Com vols que vingui, criatura!
 MARIA Potsè està malalt? Què té?
 JAN El que té, és que té sentits
 i per xò no el veuràs més.
 Què et sembla tu que és poc grossa
 la que al pobre noi heu fet?
 Què vos penseu que li falta
 vergonya i enteniment?
 Tu diràs, que ell, una noia
 guapa com tu, no mereix;
 mes el xasco que ha rebut
 és pesant com un fardell.
 L'haguéssiu donat amb modos,
 menos mal. Mes, vaja, heu fet
 bona feina.

MARIA Qui està boig,
 tu o jo?
 JAN Sí! Ja! El fingiment,
 a què ve?
 MARIA Jan, no em maregis,
 que prou ho estic. A en Peret
 no l'he vist més!
 JAN Ni el veuràs.
 MARIA Per què?
 JAN Digueu-li el per què.
 Sap que et cases amb un altre.
 MARIA Jo!
 JAN Doncs qui?
 MARIA L'enteniment
 no tens sencer. Creu-me, Jan,
 vés a veure al metge, vés.
 JAN (Potser sí que no estic bo?)
 Vols riure amb mi com amb ell?
 No sap tothom que don Pau
 t'ha demanat?

MARIA Com! És cert?
 JAN Mireu amb quina alegria
 ho diu!
 MARIA No, que tan sols és
 sorpresa.
 JAN Bona sorpresa!
 En Peret sí que la té.
 MARIA D'un cop voldràs fè el favor
 d'explicar-te, que no entenc,
 a menys de què boig estiguis,
 res del que em contes.

JAN Potser
 té raó, i estic malalt
 i he perdut l'enteniment?
 Ara sols em faltaria
 que em tornés boig! Noia, vés...
 Mira, noia, no em maregis,
 que em faràs perdre el cervell.
 El teu padrí ens ha anunciat
 aquest matí el casament.

MARIA Amb en Peret.
 JAN Ja no es tracta
 d'en Peret. Saps que no és ell.
 MARIA Dius que no? Doncs amb qui em caso?
 Em sembla que jo ho sabré!
 JAN Amb don Pau.

MARIA Torna amb don Pau!
 JAN Ha vingut expressament
 per demanar-te al teu pare...
 El Criat del senyoret
 m'ho ha dit; ja veus si ho sabrà.
 I després, tota la gent
 del poble ja sap que et cases
 amb don Pau. Si ho saben ells,
 és que és vritat. Si no ho fos,
 com vols tu que s'inventés?
 MARIA Com no m'ha dit res don Pau?...
 JAN Ell s'ho sabrà, jo no ho sé.
 MARIA Què ha dit el pare?

JAN Ha respost
 donant el consentiment,
 que don Pau és un partit
 com pocs n'hi hagi. Tu ja ho veus.
 MARIA Serà cert?
 JAN Quan jo t'ho conto,
 figura't si serà cert!
 MARIA (Déu meu que sóc desgraciada!)

JAN Per què plores?
 MARIA Deixa'm.
 (Entra a casa plorant.)

JAN Bé!

Si jo trobés una dona
 rica i jove que em volgués,
 ja et dic que no ploraria.
 Ca! m'hi casava al moment.

Entra PERET

PERET Jan.
 JAN Peret.
 PERET Ningú ens escolta
 i aquí podrem parlar amb pausa,
 que ho necessito, puix sembla
 que el cap a trossos esclata.

JAN També tu estàs marejat
 i amb motiu. Jo del que passa
 no en comprenc res.

PERET Tampoc jo.
 Des d'aquest matí, que balla
 el meu cervell; i la gent,
 quan passo, sembla que em guaita;
 i apar que uns quants de mi es mofen;
 que altres, compassius, em planyen.
 Uns parlen de la Maria,
 valgue'm Déu! no sé com parlen;
 i als més, objecte de broma
 de mi fent, veig per les places,
 pels carrers, per les botigues,
 enmig de burles i rialles.
 Tothom parla en sent jo fora,
 en sent davant, tothom calla,
 ningú diu res; i tothom
 ve a repetir-m' la paraula
 que l'altre ha dit: advertint
 que lo que aquest altre parla,
 un altre li ho ha fet saber;
 i si, perduda la calma,
 t'entestes en posà en clar
 lo que grans i xics declaren
 que és cosa certa, segura;
 trobaràs tu tots els altres,
 mes l'altre primer, no, mai;
 puix per més que tothom garla
 a ell referint-se, ningú
 sap qui és, com se diu ni on para.

JAN És molt cert. Quan el Criat
 de don Pau assegurava
 que ella i ell de ja molt temps
 s'estimaven...

PERET S'estimaven?
 JAN Això ho diu ell, no ho dic jo.
 Quan en Met, que és un xerraire,
 no sé què contava al Nunci,
 i el Nunci ho deia a la Nàsia,
 i la Nàsia a tot el poble...

PERET I per cert que l'he vista ara
 amb en Met.

JAN Sí? Ja està fresc;
 que si a la Nàsia, quan calla,
 se la sent del fi del món,
 no et dic res de quan s'enfada!
 A en Met li estarà molt bé
 si aquesta dona li canta
 les quaranta. Signés mut;

- fes com jo: perquè no calla.
 Vejам, què diran aquests,
 que tant parlen i tant parlen,
 quan sàpiguen que la noia
 no es casa amb don Pau?
- PERET No es casa?
 Per què?
- JAN Perquè ella no el vol.
- PERET Escolta, Jan: noestic ara
 per bromes; i ten cuidado,
 perquè tanta broma cansa,
 i podrà ser que acabem
 a cops de puny.
- JAN Doncs no es casen!
 Ho vols més clà i català?
- PERET Qui t'ho ha dit?
- JAN De dir-m'ho acaba
 ella, aquí i ara mateix.
 Vols unes senyes més clares?
- PERET Ai, Jan, tu em tornes la vida!
 Vinga Jan, una abraçada!
- JAN Aquest sí que és boig.
- PERET Escolta:
 pobre de tu, si m'enganyes!
 Ja ho dic: boig arrematat.
 Noia, vina. Expliqueu-se, ara.
- Entra MARIA*
- PERET Maria! És cert que m'estimes,
 que despreciant les riqueses
 que don Pau pot oferir-te,
 amb aquest pobre tu penses,
 molt ric en amor, mes, ai!
 que no té diners ni hisendes?
 Dignes-m'ho, tu, ma estimada.
 Després de la forta pena
 que he passat i que ha fet fosca
 nit de la meva existència,
 tinc daler de veure el sol,
 que surt, quan dolça rialleta
 obre, hermosa, aquests teus llavis,
 que la clavellina enveja.
- JAN (Qui el sentís, prou es creuria
 que s'empescava una dècima.)
- MARIA És possible que tu fessis
 a la Maria l'ofensa
 de creure, no que t'oblidi,
 que pugui oblidar-te? Pena
 molt gran mereixes, Peret,
 puix proves que no coneixes
 com t'estima la Maria;
 molt més, molt més del que et penses.
 Si tu ets pobre, jo sóc pobra;
 no ens fan falta les hisendes.
 Si don Pau és ric, més ric
 per mi ets tu, que la riquesa
 tens de l'amor; la que vol
 la noia que amb tu sols pensa.
- JAN (Pel que sento, ella també
 sap de memòria la dècima.)
- PERET Quan ditxós sóc! Ai, Maria,
 que don Pau té la promesa
 de què tu la seva dona
 seràs!
- MARIA Mes, Peret, no és meva
 la promesa.
- PERET És del teu pare.
- MARIA Així m'ho han dit.
- JAN I endarrera
 no torna l'Anton, que té
 un genit de pomes verdes,
 i és tan tossut, que ningú
 el convenç, quan ell s'entesta
 en una cosa.
- PERET És vritat!
- MARIA Jo em moriré de tristesa
- PERET I jo també.
- JAN Bona tonta.
 Creu-me, no siguis ximpleta.
 Ja que don Pau és tan ric,
 casa-t'hi, i seràs mestressa
 d'aquest mas, i seràs donya;
 tindràs un duro de renda
 i pollastrès cada dia:
 les festes vi ranci i crema.
 Casa-t'hi; si no t'hi cases
 te'n penediràs, beneita.
- PERET Vols veure com la cadira,
 d'un cop el cap t'estavella?
- JAN Tens raó! (Què ha de di aquest!)
- PERET Què farem? L'estimadeta
 ets tu d'en Jaume, el padrí,
 i ell és l'únic que això arregla,
 perquè abans que veure't trista,
 pobre Jaume, es mor de pena.
 Ell al teu pare convenç.
- MARIA Oh, sí, Peret! n'estic certa.
- PERET Li dic que no vols casar-te
 amb don Pau.
- JAN Molt bona idea.
 Si jo el veig primer li parlo,
 veureu com en Jan ho arregla
 tot.
- PERET Vaig a veure si el trobo. (*Se'n va.*)
- JAN Jo me'n vaig en cerca seva.
- MARIA Jo quedo aquí, tremolant
 com qui espera la sentència.
- Entra D. PAU*
- PAU On vas aquests dos, Maria,
 atrefagats, tan de pressa,
 que he passat pel seu costat
 i no m'han vist?
- MARIA (Sapiguessis
 on van!) On és el padrí?
- PAU L'he deixat fa una estoneta.
- MARIA (Si jo gosés!)
 La veig trista.
- PAU (Goso?)
 Està trista? M'ho sembla.
- MARIA No li sembla, que és veritat.
 Sí, senyor, tinc gran tristesa,
 i de vostè dependeix
 que posi la cara alegre.
 (Ja he començat! Com tremolo!)
 De mi? Parli'm amb franquesa,
 que vostè sap que l'estimo.
 (D'això em queixo.)
- PAU En quan depengui
 de mi...
- MARIA Sí, vostè ho pot tot.
- PAU Ja té la meva promesa
 de què faré el que em demani.
- MARIA Tinc por de fer-li una ofensa,
 i que em digui que atrevida
 sóc.
- PAU I per què, Marieta?
- MARIA Aquest casament m'honorava.
- PAU No es pot negar, i jo el veia
 amb molt de gust.
- MARIA (Ai! No goso.)
- PAU Parli amb completa franquesa.
 Ja ha començat. Que potser
 ha canviat vostè d'idea?
- MARIA Sí, senyor.
- PAU Com!
- MARIA (Ja s'enfada.)
 Veu, don Pau: si ja li deia
 que a l'últim s'enfadaria.
- PAU No. Tal vegada amb sorpresa

l'escolto, perquè pensava,
creient com els altres creien,
que era aquest un casament
d'amor. Mes, ara, amb franquesa
em diu: «No l'estimo.» ¿Vol
que usant la meua influència,
parli al seu pare i a l'oncle,
i aquesta tarda mateixa
quedi el casament desfet?
Ja té la meua promesa.
MARIA (No em devia estimar molt
quan ho pren tan a la fresca!
Potser s'ha enfadat?) Don Pau,
si en cap paraula una ofensa
vostè hi ha vist, que em perdoni,
que no ha estat la intenció meua
faltar-li en res ni oblidar
que jo sóc una pobreta.
Mes, vostè ja sap que al cor
no se'l mana, i que la llengua
diu lo que el cor li fa dir.
En vostè he vist ara i sempre
un amic, una persona
que estimo per les fineses
que d'ella he rebut. Don Pau,
callo i me'n vaig, perquè em sembla
que comprèn el que jo sento,
i, parlant, tinc por d'ofendre'l.
Vostè pot endevinar
tot el que el cor sent i pensa.

(Entra a casa.)

PAU Crec que tothom pensaria
que és una declaració
que, com un cop de canó,
m'ha disparat la Maria;
i o bé jo ara somiava,
i em sembla que estic despert,
o ella m'ha dit, és ben cert,
clarament que m'estimava.
Per més que la cosa sigui
molt estranya, en canvi és certa.
Com no és costum establerta
que una noia a un jove digui
que l'estima, confessem
que tal conducta és estranya.
Pau, l'apariència t'enganya?
Ho has sentit? Reflexionem.
Fins avui res he notat
que em descobris que el seu cor
sentia amor; mes, l'amor
avui ella ha declarat.
Què faig? La conducta noble
d'allunyar tota ocasió,
és la que dec seguir jo
sortint tot seguit del poble;
que no he de pagar vilment
serveis bons i de molts anys
amb deshonra i amb enganys:
no ho mereix aquesta gent.
La resolució ja és feta.

CRIAT i MET entren esfereïts

PAU A propòsit véns aquí:
marxaré demà matí.
Arregla avui la maleta.
Què tens? I tu?

CRIAT Res...
MET Sí...
CRIAT La...
PAU Res?
MET Sí...
CRIAT La...
PAU Mi, do... Què feu?

si sembla que solfegeu.
Acabem de solfejà.
CRIAT La Nàsia. (Veient-la.)
MET No cregui res.

Entren NÀSIA, molt resoluta i l'ADROGUER amb molta patroca.

NÀSIA Com que no? Sóc embustera?
Com dieu que sóc sedassera!
Veurem el trapella qui és!
Calla, o si no, et tindrè a ralla (A Met)
d'un revés, i a tu també. (Al Criat.)
Bé, don Pau, què fa vostè?
Com puc parlar si no es calla!
Tu, vina aquí tot seguit
no estiguis tan allunyat,
que véns a fer-me costat:
aquest és el meu marit.
Sóc la Nàsia, dona honrada
i callada, sí senyò:
més bona dona que jo,
no es troba ni tan callada.
Que ho dubta? Em coneix tothom,
i si mai volgués sabè
a casa, ja hi sap vostè
tan sols dient el meu nom.
Això sí, no vingui mai
per parlar d'aquí i d'allí,
i de si aquest ha dit sí,
i l'altre ha dit això rai;
que ja ho deia la Quitèria:
«Sembles muda; és ben vritat.»
Permeti'm que hagi acabat;
tot seguit entro en matèria.
Sols cuido de casa meua,
i encara que mal m'estigui
repetir-ho, tothom digui
si jo em fico a casa seva.
Jo no faig com la Ferrera,
que deixarà un tip de pa
per un bon tip d'enraonà,
quedant la feina endarrera;
ni com la dona d'en Tona...
La coneix? La coneixes,
ja em diria vostè qui és.
Quina dona! Quina dona!
En lloc de tení fatics
cuidant el marit com deu,
i els fills, sempre la veureu
xerrant i armant embolics.
Ahir tarda, no és tan lluny,
ella a la porta parlant,
i el gat s'estava menjant
un tall de carn com el puny.
No faré mai com la Lluïsa,
que per presa d'anà al riu
a rentar, fa dù a l'estiu
quinze dies la camisa
al seu home. Això no és broma.
En canvi jo... Vina aquí.

(A l'Adroguer.)

Miri'l: vull que em pugui di
si és que va net el meu home.
Planxat, la camisa fina;
una corbata ben maca:
li vaig veure ahí una taca
i avui li he tret amb benzina.
Permeti'm, que tot seguit
acabaré: sap qui sóc.
És impossible que al lloc
hi hagi una altra, com li he dit,
que m'iguali o bé que em guanyi
o admeti amb mi comparança;

i no ho dic per alabança;
i que ho digui no l'estranyí,
perquè al poble ho sap tothom.
I ja que queda enterat
per mi, amb molta brevetat,
de com me dic i qui som;
permeti'm que prengui alè;
que no estant acostumada
a parlà, em trobo cansada.
Tot seguit continuaré. (*S'asseu.*)
PAU (No ha acabat! Ja és un consol.)
I sempre parla el mateix?
(*A l'Adroguer.*)

ADROG. Sempre, sí
PAU I vostè sofreix?
ADROG. Oh! i avui no ha parlat molt,
perquè al dinà ens ha donat
l'escudella molt calenta,
més que calenta, bullenta,
i la llengua s'ha escaldat.
NASIA Figuri's dopcs si m'afecta (*Alçant-se.*)
a mi, que no em fa profit
el parlar, saber que ha dit
què jo he dit, aquest subjecte...
(*Pel Criat, que vol parlar.*)

Tu, sí!... Encara gosaràs!...
Ho ha dit? (*A l'Adroguer.*)
ADROG. Sí.
NASIA (*Al Criat.*) Veus? Puc provar-ho;
sóc incapaç d'inventar-ho;
no és cert?

ADROG. No... sí.
NASIA Respondràs
a to? Tu has dit, i és ben cert,
(*Al Criat.*)

que jo pertot repetia
que la noia, la Maria,
tan sols essent un cap verd
podia estimà al senyó
i a en Peret deixar plantat.
PAU Com? Al poble s'ha parlat
de semblant cosa? Això no
puc consentir-ho.
NASIA Ja ho deia!
PAU Calli! L'assumpto és per mi
d'interès.

NASIA No sóc al fi:
el que està passant ja ho veia.
No t'ho he dit? (*A l'Adroguer.*)
ADROG. Sí.
NASIA També aquest
(*Per Met.*)

deia que si la plantava
vostè, jo, jo aconsellava
que no es casés en Peret.
MET I ho heu dit!
NASIA Ai, gran embustero!
Si no calles, el cervell
t'obro d'un cop de cistell.
(*Amenaçant-lo.*)

CRAT És vritat!
NASIA Jo em desespero!
Què fas? Que no treus la cara
per mi? Què no estàs mirant
que aquests m'estan insultant?
ADROG. Calleu!
PAU I ningú repara,
perquè és costum, segons veig,
murmurar de noia honrada...

NASIA Parlaré d'una vegada?
No interrompi, que està lleig.
A en Jaume i l'Anton veuré,
i els dic davant de tothom...
PAU Se'n guardarà!
NASIA Com? On som?
PAU Se'n guardarà!
NASIA Tornaré,
que tot ho vull aclarí.
Si l'estima la Maria,
què em fa a mi?
PAU Vostè em faria
pendre! Vagi-se'n d'aquí!
NASIA Sents? Me'n treuen. (*A l'Adroguer.*)
PAU Tot seguit
surti d'aquí.
NASIA Que no sents
que m'ofenen? Com ho prens!
ADROG. Calleu, vos dic.
NASIA Quin marit!
Si et mors i casar-m' tornés,
no seria amb un com tu.
ADROG. (No trobaries ningú,
si jo enviudo, que et volgués.)
MET Fora d'aquí!
PAU Poc cervell!
NASIA Me'n vaig, perquè vull; sabeu?
I si res més em dieu,
us va pel cap el cistell.

(*Amenaça amb el cistell i se'n va molt resolu-
luda.*)

PAU Quina dona! No té mida!
Mai, mai n'he vist cap com ella!
ADROG. S'ha escaldat amb l'escudella,
si no, l'haurien sentida! (*Se'n va.*)
PAU La culpa de tot això
vosaltres dos la teniu.
Si una paraula, sentiuh?
torneu a di, intervinc jo.
Tu de casa sortiràs;
i tu, tingue-ho ben sabut,
si ets xerraire, ni un minut
vull estiguis a aquest mas.
Gràcies a vosaltres dos,
veig que al poble tothom parla;
què dic parla?, tothom garla
com si el que es diu, vritat fos.
Recordeu lo que us he dit:
si amb la paraula o pensament
doneu què dir a la gent,
aneu fora tot seguit.
(*Maria, de tu es murmura;*
tothom comença a parlar
i amb la llengua a retallar
ta honradès. Pobre criatura!
A tot, terme posaré.
Quedar-me no fóra noble,
i sortint demà del poble,
el murmurà acabaré.)

(*Entra a la casa.*)
MET Embustera! Gran xerraire.
(*Molt cremat i com si veiés a la Nàsia.*)

Mala llengua! Torna, vina
i veurem com t'atreveixes
a repetir les notícies.
CRAT Met, posa un punt a la boca,
que si una mosca s'hi fica,
a mi em treu de casa seva
i a tu et treu de la masia;
advertint-te, que no és home
per mirar-s'hi gens ni mica.

- MET La culpa de tot això
la té en Jan.
- CRIAT Sigui qui sigui.
- MET Ho va explicà a l'Adroguer,
el seu marit.
- CRIAT Creu-me, gira
de full, perquè la conversa
té perill i em mortifica;
que jo conec a don Pau,
no d'avui ni de vuit dies,
i sé que quan dóna una ordre,
la dóna per ser complida.
S'ha enfadat perquè es nomena
tant pel poble a la Maria;
i si al seu cas tu siguessis,
crec que lo mateix faries,
puix la Maria és la noia
que per dona té escollida.
Don Pau?
- JAN Sí.
- CRIAT No. No sabeu res.
- JAN No ens vinguis amb cap notícia.
- MET No; no en volem saber cap.
- CRIAT Dius que no? Què pagaries
si et contés que la Mariona
no es vol casar? Apa! digues.
Què dius? (*Molta curiositat.*)
- JAN Que no es vol casar.
- MET Amb don Pau?
- JAN No.
- CRIAT Tu somnies.
- JAN No somnio. Estic despert.
M'ha ha dit ella: la Maria.
Li ha donat carbassa?
- MET I grossa.
- JAN No parlis més. Ja s'explica
el seu enfado.
- MET Cridava.
- CRIAT Perquè la noia aixerida...
- MET Quan ell li ha dit: Jo t'estimo...
- CRIAT Respon: Espera una mica.
- MET Corrents ha baixat a l'hort.
Amb estisores ben fines...
- CRIAT Ha anat a la carbassera...
- MET La carbassa més bonica
ha tallat.
- CRIAT La dóna a l'amo...
- MET I en donar-li, li diu: Tingui:
si millor l'hagués trobada...
- CRIAT Millor carbassa tindria.
- MET Quina broma!
- CRIAT Quina broma!
- MET Deixa'm riure! (*Se'n va.*)
- CRIAT Deixa'm riure! (*Id.*)
- JAN I és la vritat: escudella
de carbassa! cosa fina!
- (*Pausa, quedant-se parat.*)
- Si sapigués on trobar
a en Jaume, li parlaria,
dient-li que la Maria
amb don Pau no es vol casar.
L'he cercat, he anat a l'hort...
no l'he trobat. Aquí ve,
mes amb l'Anton. Callaré,
perquè aquest té el gènit fort.
- Entren JAUME i ANTON
- JAUME De pressa vindrà aquest dia,
i hem de començà a pensà
la festeta que es farà
amb pau i gran alegria.
- JAN (*En Jaume es començà a prendre
llibertats, el gran babau,*
i tracta de tu a don Pau
com si ja fos el seu gendre.)
- ANTON A don Pau consultarem
pel casament.
- JAUME Natural.
Vull que vagi tot com cal,
i el que ell ens digui, farem.
Res de boato ni grandesa,
que el nostre estat no ho suporta;
sols la festa que comporta
la nostra honrada pobresa.
Ja tinc el meu plan: veuràs.
Quan ella sigui casada
li diré, vull senyalada
cadira a taula. Em tindràs
molt sovintet. Amb això,
com sé que molt m'estimeu,
o si no, em convido jo.
- JAN (*Ja ho crec; jo també ho faria:
bona taula, bona teca,
vi ranci, pa blanc de fleca...
Que no el vulgui la Maria!
Si d'aquí marxés l'Anton...
No hi ha medi. M'entengués
en Jaume.*) (*Fa signes.*)
- JAUME Fas signes? Què és
el què hi ha?
- JAN Res.
- ANTON Que tens son?
- JAN Jo?
- ANTON Sí.
- JAN És que...
- ANTON A treballar.
Sols per cobrar la soldada
serviu.
- JAN Bo! La pedregada
sóc jo que tinc d'aguantar.
Sapiguen que si m'estic
aquí, és sols pels vostre bé.
Per què? Digues el per què.
Per què?
- ANTON Parla.
- JAN Dones no ho dic.
Que com un gènit teniu
molt més agre que el vinagre,
i teniu la cara agra
més que un mussol sense niu,
(*Anton es crema i l'amenaça. Jan
fuig passant al costat de Jaume.*)
i feu a tothom més pò
que al pagès la pedregada,
i esglaiem més que tongada
de mals anys sense saó;
no us diré que està plorant
la Mariona sens consol...
Plora, dius?
- JAUME Perquè no vol
casar-se.
- JAN Tu estàs somiant.
- JAUME No somio.
- JAN Qui t'ho ha dit?
- JAUME Ella mateixa, i plorava.
D'això fa poc i es trobava
aquí.
- ANTON Vingui tot seguit.
- JAUME Que no sents!
- JAN Ja li ho diré.
(*I com cridarà l'Anton!*)
(*Entra a la casa.*)
- ANTON No serà cert, que aquests són
uns tabalots.
- JAUME No pot sè!
- ANTON Canvi tan ràpid m'estranya,

concertat el casament!
Ho comprens tu?

JAUME No es comprèn.
Sols sé que molts cops enganya
l'apariència. Ella ens dirà.

ANTON per què el determini ha pres.
En Peret estarà ofès,
i la raó li sobrarà.

Entra don PAU

PAU En Jan m'ha dit que ja esteu
enterats del què ara es tracta;
bonament vegeu el pacte
de casament, com desfeu.
La Maria m'ha cercat
a mi per intercessó,
i en el seu nom parlo jo.

ANTON Doncs, és vritat?

PAU És vritat.

ANTON M'ofèn filla tan variable.

JAUME Anton!

ANTON Dic que és una ofensa.

PAU Calmeu's.

ANTON No. No té defensa:
de lleugeresa és culpable.

I qui sap! Qui sap encara!

No ha dat el consentiment?

Si l'obligo al casament...

No ho faràs.

JAUME Sóc el seu pare.

ANTON Jo li sóc oncle i padrí.

JAUME Si m'entesto i dic que no...

ANTON Què has de fer, si esborro jo
cada no teu, amb un sí.

JAUME Qui mana aquí?

ANTON Quan es tracta
de la noia, és ben segü
que mano més jo que tu,

i molt més en semblant acte.

JAUME Veurem! Tot seguit ho dius.

ANTON No es comprèn que es canvi així

de pensar d'aquest matí.

JAUME Ella tindrà els seus motius.

ANTON Capritxos!

JAUME Tu, capritxosa

la noia mai ha sigut.

ANTON I aquest canvi, a què ha vingut?

JAUME Això ja és una altra cosa.

I si ella a en Peret retxassa,

no es casarà amb en Peret.

El determini és aquet.

PAU Ara tu prent-ho amb catxassa.

El millor que podeu fer,

ANTON Anton: jo vos ho demano.

ANTON Signi així. Ja que no mano,

fes-ho tu. Res vull saber. *(Se'n va.)*

JAUME I el cas és que té raó!

Mireu-se, la poca pena,

di en l'espai de poques hores,

com si fos una beneita,

ara em caso, ara no em caso.

Tan alegre que la veia

aquest matí, i a la tarda

el que és blanc s'ha tornat negre;

sent així que tots, contents,

ja parlàvem de la festa

i dèiem el que faríem;

i tot d'un cop la promesa

ens diu: «Senyors, jo no em caso.»

Està bé: bona l'hem feta!

Qui li diu a n'en Peret?

Jo no sé si tindrè llengua

ni valor; que es necessita,

per dir-li, portar careta.

Si vostè volgués parlar-li.

PAU Dir-li jo? Bonica idea.

No en sé de posar mostasses.

JAUME És una feina dolenta.

Estic cremat, molt cremat;

i quan vegi a la Marieta...

Entren MARIA i JAN

MARIA Ja sóc aquí.

JAUME Me n'alegro,

(A don Pau.)

perquè et dic... Veu que li deia?

Figuri's que jo no tinc

a aquest món ningú més que ella.

Tot seguit que es posa trista

a mi els ulls se'm neguitegen.

Això sí, mereixeries *(A Maria.)*

que et renyés, i...

Perdoneu-me.

MARIA *(A don Pau.)*

JAUME L'ha sentida? No tinc cor.

No és vritat que és ben maqueta?

Me'n vaig a cercà el seu pare,

perquè vull fer de manera

que se li passi l'enfado. *(A Maria.)*

Crec que ja estaràs contenta!

(Se'n va.)

MARIA *(Baix.)* Jan, avisa a n'en Peret.

(Jan se'n va.)

PAU Ja pot estar satisfeta.

MARIA Don Pau, com podré agrair-li

el que ha fet, tantá noblesa...?

PAU De cap modo, que la cosa

cregui que no val la pena.

MARIA *(Repetesc que m'estimava*

ben poc, si diu el que pensa.)

PAU En Peret!

MARIA EII!

PAU *(El que és jo*

no presencio l'escena.) *(Se'n va.)*

Entren PERET i JAN

JAN Ja ho he arreglat tot molt bé.

PERET Jan! *(Donant-li la mà.)*

MARIA Don Pau ha desistit.

PERET I jo seré el teu marit.

MARIA I jo la teva mullè.

PERET Saltant aquí d'alegria

he vingut així que aquet

m'ha cridat: «Vina, Peret,

que et cases amb la Maria.»

El teu pare s'ha enfadat.

Pobre pare!

JAN El teu padrí

MARIA és qui li ha fet donà el sí,

JAN i jo qui tot ho ha arreglat;

que quan m'hi poso... això rai!

Si vos caseu, m'ho deveu

a mi, a en Jan, Per més que feu,

no podreu pagar-m'ho mai.

Entra MET

MET Jan! *(Esfereit i corrents.)*

JAN Què hi ha?

MET Quina desgràcia!

Ve encesa, cridant, cremada.

JAN Qui és que ve?

MET L'he anomenada

dient com ve.

JAN Potser la Nàsia?

MET La mateixa. Ha sapigut

que avui has donat carbassa

a don Pau.

MARIA Això ja és massa!
Qui tal cosa di ha pogut?

MET En Jan.

JAN Mentida! És mentida!

MET No has trobat el Secretari?...
JAN Bé!

MET I li has dit que la Maria
al senyoret no volia?

JAN Res més.

MET Doncs l'estrafalari,
que amb la Nàsia està renyit,
a tots aquells que ha trobat,
desfigurats i augmentats
ha repetit el que has dit;
afegint, que de seguida
que la Nàsia això sabés,
aniria pels carrers
del poble fent-ne una crida.
La Nàsia d'això s'entera.
«Una crida? Ja veuran!
Fins els sords em sentiran!»
i aquí ve feta una fera.
N'he vistes dintre una gàbia
de ferres, mes cap com ella:
més que un bitxo està vermella
i la fa saltar la ràbia.
Don Pau està molt cremat;
l'Anton! quin genit tan bo!
Si la senten, ve el gran tro
i tenim un disbarat.
Podem dir que tots estem
perduts!

PERET Tremolo, Maria.
MARIA Si s'enfaden!...

JAN Bé podria
quedar muda.

PERET Què farem?
Està enfadat el teu pare;
si la Nàsia més l'encèn,
potsé es desfà el casament,
que com ella amb res repara...
MARIA Veig a don Pau!

Entra CRIAT

CRIAT Aquí ve! (Esfereït. Corrents.)
PERET I en Jaume!
MET Si ve l'Anton!

Entra NÀSIA

JAN Ai pobrets!
NASIA Digueu-me on són,
que ara jo m'explicaré.
El de dalt anirà a abaix,
el d'abaix anirà a dalt.
Hi ha d'havé un terrabastal!
hi ha d'haver tal daltabaix!...
On són? Digueu! No parleu?
Nàsia...

PERET Què? Tu, què vols dir?
NASIA Nàsia...
MET A tu no et vull sentir.
NASIA Nàsia...
MARIA Veig que tots calleu.
NASIA Fins els sords em sentiran,
i a tots us posaré a to.
On són?

MET Vènen. (A Jan.)
JAN Ho dic jo. (Molt resolut.)

(Moviment de sorpresa i esglai. Baix.)

Deixeu-me fà. Amb tant i tant
baladreja, potsé sí
m'espantareu!

NASIA Què has dit tu?
Baladrera?

JAN A mi ningú
em fa por. Veniu amb mi,
que jo us portaé allí on són;
parlareu, fins que us caurà
la llengua de tant xerrà,
amb don Pau, Jaume i l'Anton.
Veniu amb mi.

NASIA Tot seguit. (Molt cremada.)
JAUME I veurem el que fareu,
baladrera!

NASIA Ja ho veureu,
i més tu, desvergonyat. (Surten.)

MET Ja era temps!

CRIAT Ve aquí don Pau.
MARIA Què farà en Jan?
PERET Tant se val.
MET Què? (A Jan a qui volten tots.)
JAN L'he tancada al corral
i aquí us porto la clau.

(El Criad pren la clau, que dona a Peret.)

Que cridi; ja pot cridà,
que com el corral és lluny,
ni bramant, ni a cops de puny,
ni de pedres, ningú hi va.
Són ells. Muixoní.

PERET Callats.

(Per DON PAU i JAUME els quals entren.)

JAUME Ja que aquí esteu tots reunits...
Com li dic? I quins neguits!
No els veu? Estan tots parats.
Es comprèn.

PAU Em sembla a mi
JAUME que deu saber-ho.

PAU Potsé

JAUME Ai, tant de bo!
NASIA (Veu molt fonda.) Jaume!
JAUME Què? (Girant-se.)
JAN (Maleïda! Fins d'aquí
se la sent.)

JAUME Qui és que em cridava?
JAN Ningú.

JAUME Sí que m'han cridat.
JAN No, no; vos heu enganyat.
JAUME Doncs cregueu que m'ho semblava.
Don Pau, si sens que l'ofengui,
vostè, que és lletrat, trobés
el modò, i bé li expliqués,
de manera que el compregui...

PAU Ja sabeu el que us he dit:
jo no sé posar mostasses.
JAUME (Com li dic: Menja carbasses!
Valor.) Peret. (Tot seguit
sortim-ne.)

NASIA (Veu fonda.) Jaume!
JAUME Què hi ha?

PAU Qui crida?
JAN No ho sé qui crida.
JAN (Jo sí! La gran maleïda,
ni tancada pot callà.)
PERET Jaume; ja escolto.

JAN Veuràs (A Peret.)
el que et diu. D'allò més bé
ho he arreglat jo tot.

JAUME Ja sé
que tu ets un jove capaç,
molt honrat. Mes t'he de di
el que saps: moltes vegades
les coses vénen canviades
i es troba un no en lloc d'un sí.
JAUME Jaume!

PERET (Què diu?)
MARIA Un no pot'
JAUME fé el que vol, i torna enrera.

PERET És aquesta la manera que tens d'arreglar-ho tot? (A Jan.)
 JAN Jo em pensava... (No entenc res.)
 MET (A Criat.) Tu?...
 CRIAT Don Pau es casarà.
 PERET Feu el favor d'acabà: que no m'heu de dir res més?
 PAU (Veig que la cosa va forta.)
 JAUME (Ja ho deia que s'ofendria.)
 No et pots casà amb la Maria.
 MARIA Desgraciada!
 PERET Així la porta em tanqueu?
 JAUME Calma't; perquè, si tot dependís de mi...
 PERET Ho sé! Del que passa aquí, la culpa la té vostè.
 (Per Don Pau. Sorpresa gran d'aquest.)
 MARIA Don Pau: ja mai esperava de vostè cosa semblant: amb el cor li he estat parlant, mes vostè no m'escoltava. No està bé, no és cosa bona voler per força un amor que no pot senti el meu cor. Mai seré la seva dona!
 (Jaume no sap si somia, i ell i Don Pau queden mirant-se.)
 PERET (A Don Pau.) És possible que vostè vulgui la ditxa matà de dos cors? No es casarà amb ella!
 MARIA No em casaré!
 PAU Jo bé creia que tenia l'enteniment ben sencé li tinc?
 JAUME Don Pau ja no sé si estem a la bogeria.
 MARIA Déu meu! Que sóc desgraciada!
 (Es deixa caure plorant en una cadira.)
 PERET El meu sofrir no té mida! (Id.)
 NASIA (Veu fonda.) Jaume!
 JAUME Què? (Cremat.)
 JAN (Sí: crida! crida!)
 Sols tu hi faltes. Ja ets tancada.)

FI DEL SEGON ACTE

ACTE TERCER

Interior d'una casa de pagès. Al fons, la porta d'entrada; a l'esquerra, la llar i l'escon. A la dreta, una finestra. Portes als costats. Cadires i objectes que donin color a l'escena. Una taula, i al costat, una cadira de braços.

COMENÇA

JAUME, JAN i MET

(Jaume assentat a la cadira de braços, adormit. Jan i Met assentats a terra triant mongetes, que posaran dins d'un cove.)

MET Què ha passat?
 JAN Noi, no me'n parlis, que no ho sé lo que ha passat.
 MET Jo he fugit així que he vist la nuvolada.
 JAN Era gran.
 Ha començat per la pluja,

i després de grans ruixats, ha vingut la pedregada, i tot seguit trons i llamps. Quin modo de tronà i ploure! I quin ploure i quin tronar! Així que l'Anton arriba i de tot s'és enterat, sembla que un eixam d'abelles surt del buc, bronzint, xiulant; i l'Anton fa uns crits que esglaien, la noia plora; don Pau amb en Peret es disputa, que eixorda més que un timbal; en Jaume, de l'un a l'altre, per calmar-los, va passant; parla a don Pau, a l'Anton, a en Pere, a tots d'un plegat; mes com ningú a en Jaume escolta, com ningú vol fer-li cas, perd el temps, gasta paraules sens obtenir resultats. Al final l'Anton s'encén més que un coet amunt llançat; les seves dents carrisquegen i els ulls li salten del cap. Diu a en Jaume: «Tu la culpa tens de lo que està passant; tu malcries a la noia tot volent-la contemplar.» Es crema en Jaume i replica, l'Anton respon molt més alt; i tant s'alteren, que allò sembla un niu de capcigranys quan volen volà i no poden, i, a més d'això, tenen fam. Perdent per complet la calma l'Anton, si n'ha tingut mai, diu que surt de la masia, que aquí més no tornarà. Cremat, a la noia obliga a que el segueixi i se'n van. Crida en Jaume que s'aturin, vol detenir-los don Pau, mes tot és inútil; i aquí té fi la primera part. La segona ja la sé: en Jaume, desconsolat en veure's sense la noia, no fa res més que plorar; i com sentir-lo el cor trenca, d'ell es compadeix don Pau, que va en cerca de l'Anton, prometent que tornarà aquí amb ell i la Maria. Mes encara no ha tornat. Fa poc que ha sortit. Aquí en dos quarts, potser no tant, han passat moltes més coses que no passen en deu anys. Mira a en Jaume. (S'acosta a Jaume.) S'ha adormit?
 Està un xic endormiscat. No és estrany, que l'home és vell, i després de tant plorar li serà bo que descansi.

Entra CRIAT

MET Què hi ha?
 CRIAT Ja tinc arreglat l'equipatge i tot a punt. Cregueu que estic desitjant sortir del mas i del poble, a on, fins el més estrany, veig que passa com si fos la cosa més natural.

JAN Criat Quins enredos!
 No recordo
 haver vist cosa semblant.
 MET Jo voldria que em diguessin
 qui és que l'embolic ha armat!
 Quin interès hi tenia?
 Què hi guanya fent tant de mal?
 JAN Els que han mogut tot això,
 estic ben segur que estan
 molt tranquils, sens que sospitin
 el mal que han fet.
 Criat És vritat.
 MET Don Pau se'n va avui?
 Criat Bé ho penso.
 Tot està llest. Quan voldrà,
 pugem a cavall i en marxa.
 (Jaume es deixondeix.)
 JAUME No era un somni. Tornaran?
 Ha vingut don Pau?
 JAN Fa poc
 que ha sortit.
 JAUME Poc? És tan llarg
 el temps quan un té neguit!
 Surt tu, Jan, potsè el veuràs.
 Tu també, Met; podràs prendre
 per l'esquerra, pel fondal.
 Fes-me el favor. Vés-hi tu. (Al Criat.)
 Qui primè el vegi, vindrà
 corrents aquí.
 (Pobre vell!)
 JAN No tardeu, eh? (Tornaran?) (Surten.)
 JAUME Que ha estat ingrati! Fè això ell!
 Privar-me del seu amor
 i robar-me, Anton, el cor,
 a mi, a un home ja vell!
 Què faré sens la Maria,
 si a veure-la acostumat,
 fora ella, tot m'ha faltat?
 Si no tornés, moriria!
 Diu que són exagerats
 sentiments! Si amors perduts
 d'èssers aimats, tan volguts,
 tinc en ella concentrats;
 que estrany que trobi en la noia,
 i tan sols en tu, Marieta
 la ja darrera rialleta
 que pel vell té el món de joia!
 Vènen? Déu meu, desig és,
 mes no realitat! On són?
 Si sapiguessis, Anton,
 el que em fas sofrir! Aquí és
 on a la nit ens sentàvem,
 i enmig de goig i rialles,
 tot contant velles rondalles
 dolces les hores passàvem.
 La porta ja era tancada,
 els mossos feien rodona,
 i tots cercàvem la bona
 calor de la flamarada.
 El cant grandios es sentia,
 de la quietud, que trencava
 el tió que gemegava,
 la marruixa que volia
 ser més aprop de la llar;
 el gos, que mig adormit,
 si acàs sentia brogit,
 alçava el cap per lladrar.
 Quan enmig de tots jo em veia,
 velles rondalles contava
 en tant que el vent davallava
 xiulant per la xemeneia.
 I ara, sol! Privat d'amor!...
 Anton, no has reflexionat
 que, tenint el cap gelat,
 moro, si se'm gela el cor!

Entra JAN

JAN Corrents porto la notícia.
 JAUME Els has vist?
 JAN Sí, ja els he vist.
 JAUME Que vindran?
 JAN Cap aquí vénen.
 He anat al turó dels pins,
 apa! apa! Ja sóc dalt.
 D'un bufec prenc nou delit.
 Més amunt! Arribo al punt
 d'on es veu tot el camí.
 A l'extrem, molt lluny encara,
 els veig. Jo que faig així.
 (Fent signe de moure un mocador.)
 Don Pau, que em veu i comprèn
 el que vull dir, tot seguit,
 traient el seu mocador... (Id.)
 Va bé! Resposta tenim.
 Per estar-ne més segur,
 amb les mans faig: «Cap aquí?»
 i ell amb el cap em respon
 que sí. «Com? Que sí ha dit?»
 I ell repeteix la resposta.
 I faig un salt, com qui diu:
 «Me n'alegro! me n'alegro!»
 Giro espatlla i corrents vinc,
 desitjant que la notícia
 la sapiguéssiu per mi.
 La sabeu: estic cansat,
 i ara m'assento. Amb permís.
 VAIG A cercar-los.
 JAUME Són lluny;
 JAN us cansareu.
 JAUME Ca! Si estic
 fet un jove! (Se'n va.)
 JAN Pobre Jaume!
 Confessem que s'està aquí
 molt rebé, molt més millor
 que al camp al mig de l'estiu
 cavant la terra o llaurant;
 encara que allí tenim
 el porró per fer beguda.
 Oh! també la puc fè aquí.
 (S'alça i va a cercar un porró.)
 Que és bonic veure un porró
 ple de bon vi, i fè un xerric
 que duri fins que s'acabi
 i no quedi més vi a dins!
 M'han contat, mes jo no penso
 que sigui cert, que algú diu
 que l'aigua amb el vi es barreja;
 sembla impossible que així
 hi hagi gent què embruti l'aigua,
 puix sabem que és taca el vi.
 També em tacarà el canyó!
 No hi fa res, perquè amb dos dits
 de llonganissa, una llesca
 de pa, queda tot seguit
 ben net. Apa, Jan, assenta't!
 comoditat i un xerric.
 Estirem ben bé les cames;
 aixeca el colze i... patim!
 (Al moment d'anar a beure cau una pedra que
 trenca un vidre, sentint-se la fressa dels tros-
 sos en caure. Jan dona un salt i un giravolt,
 sense deixar el porró.)
 Què és això? Qui m'ha trencat
 el porró? No: sencé el tinc.
 Què ha estat? Han trencat un vidre
 de la finestra. Ara sí (Esfereït.)
 que estem perduts! És la Nàsia,
 que amb tantes coses i crits
 dintre el corral l'he deixada

sens recordar-me'n més. Vinc!
Dic, vinc! Si no pot sentir-me:
mes des del corral aquí
pot tirar pedres. La clau? (*Cercant-la.*)
Què n'he fet? No sé on la tinc.
Deu estar feta una fera.
Ens treu els ulls. És precis
trobar la clau.

Entra MET

JAN Tu, la clau.
MET Quina clau?
JAN Ai pobre, trist
de mi! La del corral.
MET Com?
Encara és tancada a dins
la Nàsia?
JAN Sí.
MET Has estat tu
qui l'ha tancada.
JAN Què dius?
És molt cert que l'he tancada,
mes tots hi haveu consentit,
i tu el primer.
MET No és vritat.
JAN Com que no? Gosaràs dir?...
MET Jo he callat.
JAN Saps que el que calla...
MET No diu res.
JAN Això tenim?
Tu vols que jo el xàfec rebi
mentre t'estàs ben tranquil
sota cobert?
MET I què em contes!
JAN Vols comptar? Doncs fins a mil
vés comptant. (*S'agafen.*)
MET Xato!
JAN Panarra!

Entra CRIAT

CRIAT I ara! Què feu? Què teniu?
JAN Si tu no vénis, se'n recorda.
MET Què faràs? Li he mig partit
els nassos d'un cop de puny.
JAN I jo te n'he donat sis:
dos a l'espàtlla, un al cap...
MET Mentida; no els he sentit.
JAN Perquè ets mesell.
MET Més que tu.
CRIAT Què ha passat aquí?
MET Aquest diu...
(*Se sent el cop d'una pedra que trenca un al-
tre vidre.*)
JAN Jo no sé com deixen pedres
als corrals!
CRIAT Qui en tira?
JAN Qui?
CRIAT La Nàsia.
Encara és tancada?
Vés-la a obrir.
JAN Aviat és dit.
CRIAT Aprofitem
els moments, perquè ara aquí
no hi ha ningú: tots són fora.
I la clau?
JAN Jo no la tinc.
CRIAT Clau, on ets? On t'has ficat?
JAN Ai! si vénen ja els sentim!
CRIAT Tan enfadats com estan!
CRIAT A qui ho contes?
MET Bé, bé! A mi
res m'expliqueu! perquè jo
no l'he tancada.

JAN Sentiu? (*Escollant.*)
CRIAT Vénen.
JAN Jo fujo.
CRIAT Jo em salvo.
MET I jo no em quedo aquí dins.
(*A l'instant que fugen, entra l'ADROGUER, que
els fa signes que s'aturin. Els tres es mi-
ren: baixen a l'escena seguint l'Adroguer.*)
ADROG. Després d'una pausa i de preguntar
a tots amb la mirada.)
On és la dona?
JAN La dona?
MET La dona, dieu?
ADROG. Sí.
CRIAT On és
la vostra dona? És això?...
ADROG. Sí...
CRIAT El que vós demaneu?
ADROG. Sí, senyor.
CRIAT Tu, Jan, què saps
on és la dona?
JAN No ho sé.
CRIAT I tu?
CRIAT Jo? Jo no l'he vista.
ADROG. I tu, Met? Ai! Digue'm, Met,
si has vist a la dona.
MET No!
jo no sé res; no sé res!
ADROG. Pobre de mi! Desgraciat!
Infeliç! Quin sentiment! (*Plora.*)
Què hi ha?
JAN Que he perdut la dona!
ADROG. Ja tornarà.
JAN N'estàs cert?
ADROG. Si tu dius que tornarà
és que deus sabè allí on és.
Digue-ho; no em facis sofrir:
si no m'ho dius, ploraré.
JAN No ho sé.
ADROG. Ai, pobre de mi! (*Plora.*)
CRIAT Home, no us desespereu.
ADROG. Que no veieu que ja enyoro
el seu cridar i els seus renys!
L'heu vista?
MET Jo no.
CRIAT Tampoc.
JAN (*Ara sols falta que: xec!
la Nàsia tiri una pedra
i amb ella digui: «Aquí em tens!»*)
ADROG. Qui em planxarà les camises?
Qui és, qui, que em cosirà el gec?
Qui em rentarà els mocadors?
Les mitges, qui les sargeix?
CRIAT Que don Pau no pot tardar, (*A Jan.*)
ni l'Anton.
JAN Com el treurem?
ADROG. Pobra Nàsia! Tu ets xerraire;
tu no pares un moment
de cridar, des de que et llesves
fins la nit, i encara és cert
que somies alt i ronques;
mes, veieu, com un hom ja és
acostumat als seus crits...
JAN No hi ha motiu...
CRIAT No ploreu.
ADROG. Que sap on és?
CRIAT Ara hi caic!
L'he vista.
ADROG. Ai! Sí?
CRIAT Ara mateix
que anava... Tu, on anava?
JAN Ja me'n recordo. Sí; és
al molí.
ADROG. N'estàs segur?

JAN Sí; vés a cercar-la.
 CRIAT Aneu.
 MET Veuràs com allí la trobes.
 ADROG. Voleu dir?
 JAN Sí, home; és cert.
 (Se'n va l'Adroguer.)

CRIAT Ja ens hem salvat de la pluja!
 JAN Si el temps no estigués cobert!
 Falta la clau.
 CRIAT Tots cerquem-la. (Ho fan.)
 JAN Sense la clau no fem res.
 Ja són aquí!

MET Qui?
 JAN Don Pau,
 la Maria, el senyoret,
 en Jaume i també l'Anton.
 CRIAT Per on han vingut?
 JAN Si té
 CRIAT dues portes aquesta casa.
 JAN Ja hi caic.
 CRIAT La tens?
 JAN Sé on és.
 Quan l'has duta, jo l'he presa
 i l'he donada a en Peret.
 Corre, vés a demanar-l'hi. (A Met.)
 Vina de pressa.

MET Corrent. (Se'n va.)
 CRIAT Tinc una altra idea. Escolta:
 el corral, no és descobert?
 JAN Sí.
 CRIAT I amb la mateixa escala
 que es baixi, es pujarà bé?
 JAN Sí.
 CRIAT Així ja hem sortit d'apuros
 i tot seguit la treurem.
 JAN Sí...
 CRIAT M'entens?
 JAN No; tinc un cap
 com un timbal!
 CRIAT El cas és
 senzill. Agafa una escala.
 JAN Sí.
 CRIAT Que no et vegi la gent.
 JAN Sí.
 CRIAT Vas al corral.
 MET Sí.
 CRIAT Un cop
 ets allí, molt fàcilment
 passes l'escala a la Nàsia,
 que puja i surt.

JAN Ja ho entenc!
 Ja ens hem salvat! D'alegria
 ballaria. Bé es coneix
 que has estat a Barcelona:
 no s'acut a ningú més
 el que tu no penses. Corro.
 Què estic content! Què content!
 (Es dirigeix a la porta, s'atura i torna.)
 Tu; m'ha vingut una idea...
 I si la Nàsia, pensem
 el que pot dir, responia,
 que no salta la paret.
 CRIAT Vols dir?
 JAN No; jo no vull dir-ho:
 ella ho dirà ben clà i sec.
 CRIAT No tinguis por.
 JAN Si és la por
 la que em té a mi. Si pogués
 a la pò i la Nàsia juntes
 les enviaria a passeig.
 CRIAT No perdis temps.
 JAN Ni una mica.
 Ja no me'n vaig tan content. (Se'n va.)

Entren don PAU i ANTON

CRIAT Ja estan fetes les maletes,
 arreglades i tancades.
 PAU Quan vostè vulgui.
 Està bé.
 Vés, no et necessito ara.
 CRIAT No mana res?
 PAU Pots sortir.
 CRIAT Vol que arregli per la marxa
 alguna cosa?
 Si és cas
 tindràs ordres. (El criat se'n va.)
 ANTON Crec que parla
 de marxar?
 PAU No us enganyeu.
 ANTON És possible que se'n vagi
 d'aquí tan prompte, si quasi
 no ha vist el mas ni la casa?
 PAU És vritat; mes els motius
 que a sortir m'aconsellaven
 eren tan forts, que resolta
 tenia fa poc la marxa.
 ANTON Quins motius? Si fos el cas
 d'haver fet alguna falta,
 li demano que ens perdoni.
 PAU Cap falta.
 ANTON Vritat que passen,
 des del matí, tantes coses,
 que anomenant-les estranyes
 curt em quedo, puix fan perdre
 l'enteniment. Un no acaba
 de comprendre allò que veu
 ni el que succeeix a casa.
 PAU És cert, Anton. Jo he arribat
 aquest matí, i l'arribada
 meva ha semblat com l'avis
 per començar la sardana
 dels disbarats.

ANTON Quina culpa
 té vostè?
 PAU Cap, que jo sàpia:
 mes escolteu. La Mariona
 alegre i contenta estava,
 perquè veia satisfets
 els seus somnis i esperances.
 En Peret, que tant l'estima,
 sols del seu casament parla.
 Vós i en Jaume, molt contents,
 que ell és jove que treballa,
 bona conducta, i ningú
 pot reprendre-li cap falta.
 Tot era pau i alegria,
 quan arriba a aquesta casa
 la pau amb don, o bé jo.
 Sens explicà'm el que passa,
 el que passa és el següent:
 el casament se'n va a l'aigua;
 crida ell, ella es desespera;
 vós i en Jaume, amb gran baralles
 renyiu. Jo, que no sé res,
 ni com comencen o acaben
 les renyines, segons diuen
 de tot tiné la culpa. Calma!
 En Peret, desesperat,
 la culpa em tira en cara;
 diu el mateix la Mariona
 plorant i desesperada.
 I si vós calleu, Anton,
 i si en Jaume també calla,
 crec que és perquè no goseu
 dir-me que sóc el culpable.
 I jo estic com el que es troba
 amb visions o bé amb fantasmes,
 sense explicar-me el que veig
 ni el que sento ni el que passa.

JAN Sí; vés a cercar-la.
 CRIAT Aneu.
 MET Veuràs com allí la trobes.
 ADROG. Voleu dir?
 JAN Sí, home; és cert.
 (Se'n va l'Adroguer.)

CRIAT Ja ens hem salvat de la pluja!
 JAN Si el temps no estigués cobert!
 Falta la clau.
 CRIAT Tots cerquem-la. (Ho fan.)
 JAN Sense la clau no fem res.
 Ja són aquí!

MET Qui?
 JAN Don Pau,
 la Maria, el senyoret,
 en Jaume i també l'Anton.
 CRIAT Per on han vingut?
 JAN Si té
 CRIAT dues portes aquesta casa.
 JAN Ja hi caic.
 CRIAT La tens?
 CRIAT Sé on és.
 JAN Quan l'has duta, jo l'he presa
 i l'he donada a en Peret.
 Corre, vés a demanar-l'hi. (A Met.)
 Vina de pressa.

MET Corrent. (Se'n va.)
 CRIAT Tinc una altra idea. Escolta:
 el corral, no és descobert?
 JAN Sí.
 CRIAT I amb la mateixa escala
 que es baixi, es pujarà bé?
 JAN Sí.
 CRIAT Així ja hem sortit d'apuros
 i tot seguit la treurem.
 JAN Sí...
 CRIAT M'entens?
 JAN No; tinc un cap
 com un timbal!

CRIAT El cas és
 senzill. Agafa una escala.
 JAN Sí.
 CRIAT Que no et vegi la gent.
 JAN Sí.
 CRIAT Vas al corral.
 MET Sí.
 CRIAT Un cop
 ets allí, molt fàcilment
 passes l'escala a la Nàsia,
 que puja i surt.

JAN Ja ho entenc!
 Ja ens hem salvat! D'alegria
 ballaria. Bé es coneix
 que has estat a Barcelona:
 no s'acut a ningú més
 el que tu no penses. Corro.
 Què estic content! Què content!
 (Es dirigeix a la porta, s'atura i torna.)

Tu; m'ha vingut una idea...
 I si la Nàsia, pensem
 el que pot dir, responia,
 que no salta la paret.
 CRIAT Vols dir?
 JAN No; jo no vull dir-ho:
 ella ho dirà ben clà i sec.
 CRIAT No tinguis por.
 JAN Si és la por
 la que em té a mi. Si pogués
 a la pô i la Nàsia juntes
 les enviaria a passeig.
 CRIAT No perdís temps.
 JAN Ni una mica.
 Ja no me'n vaig tan content. (Se'n va.)

Entren don PAU i ANTON

CRIAT Ja estan fetes les maletes,
 arreglades i tancades.
 Quan vostè vulgui.

PAU Està bé.
 Vés, no et necessito ara.

CRIAT No mana res?
 PAU Pots sortir.
 CRIAT Vol que arregli per la marxa
 alguna cosa?
 Si és cas
 tindràs ordres. (El criat se'n va.)
 ANTON Crec que parla
 de marxar?

PAU No us enganyeu.
 ANTON És possible que se'n vagi
 d'aquí tan prompte, si quasi
 no ha vist el mas ni la casa?

PAU És vritat; mes els motius
 que a sortir m'aconsellaven
 eren tan forts, que resolta
 tenia fa poc la marxa.

ANTON Quins motius? Si fos el cas
 d'haver fet alguna falta,
 li demano que ens perdoni.

PAU Cap falta.
 ANTON Vritat que passen,
 des del matí, tantes coses,
 que anomenant-les estranyes
 curt em quedo, puix fan perdre
 l'enteniment. Un no acaba
 de comprendre allò que veu
 ni el que succeeix a casa.

PAU És cert, Anton. Jo he arribat
 aquest matí, i l'arribada
 meva ha semblat com l'avis
 per començar la sardana
 dels disbarats.

ANTON Quina culpa
 té vostè?

PAU Cap, que jo sàpia:
 mes escolteu. La Mariona
 alegre i contenta estava,
 perquè veia satisfets
 els seus somnis i esperances.
 En Peret, que tant l'estima,
 sols del seu casament parla.
 Vós i en Jaume, molt contents,
 que ell és jove que treballa,
 bona conducta, i ningú
 pot reprendre-li cap falta.
 Tot era pau i alegria,
 quan arriba a aquesta casa
 la pau amb don, o bé jo.
 Sens explicà'm el que passa,
 el que passa és el següent:
 el casament se'n va a l'aigua;
 crida ell, ella es desespera;
 vós i en Jaume, amb gran baralles
 renyiú. Jo, que no sé res,
 ni com comencen o acaben
 les renyines, segons diuen
 de tot tiné la culpa. Calma!
 En Peret, desesperat,
 la culpa em tira en cara;
 diu el mateix la Mariona
 plorant i desesperada.
 I si vós calleu, Anton,
 i si en Jaume també calla,
 crec que és perquè no goseu
 dir-me que sóc el culpable.
 I jo estic com el que es troba
 amb visions o bé amb fantasmes,
 sense explicar-me el que veig
 ni el que sento ni el que passa.

ANTON La Mariona en té la culpa, que com sap que és la mimada del seu oncle...

PAU No hi tornem!

ANTON La cosa es veu, és ben clara: vostè no em podrà negar que en Jaume la consent massa.

PAU Qui sap!

ANTON En quant a en Peret mai més posa els peus a casa.

PAU Si és així, amic Anton, ja puc disposar la marxa i sortir tot de seguit, perquè aquí, lluny de fer falta, sóc un estorb, una nosa.

ANTON Mai! don Pau, que vostè mana aquí pel dret i l'afecte que tots li tenim.

PAU Paraula de que mano?

ANTON Sí, senyor.

PAU Per vós no serà trencada?

ANTON No acostumo a faltar mai.

PAU Vós teniu en mi confiança?

ANTON Completa, que sé que són bons els sentiments que guarda per nosaltres.

PAU Me n'alegro de sentir-vos, que em fa falta obrà amb certa llibertat per arribà al fi i la causa d'aquest embolic.

ANTON Desitjo trobà el culpable.

PAU El culpable? Es tothom i no és ningú: és aquest ningú que calla i nega quan li pregunten: és aquest tothom que parla de darrera, quan no escolta la persona interessada. La calúnnia és com el vent, que us pega cops a la cara, mes si voleu agafar-lo, com no té cos se us escapa. No heu vist mai enmig la fosca, després de tocà una capsa de mistos, que els dits llueixen i una fumarada blanca surt d'ells? Torneu a la llum: fum i lluentor, tot s'amaga. El mateix amb el que es diu i es murmura, el mateix passa, Tots creuen que la tristesa he portat a aquesta casa: vull veure si l'alegria hi serà per mi tornada. Recordeu que m'heu donat, Anton, la vostra paraula, i que m'heu dit que teniu en mi completa confiança: deixeu que tot això aclari i demostrí que les faltes, si existeixen, no són meves, o, en tot cas, involuntàries.

ANTON Està bé, mes a en Peret no el vull més a aquesta casa; i respecte el casament amb la noia, no se'n parla.

Entra JAUME

JAUME I per què no?

ANTON Perquè no.

JAUME Mal gènit! Ets un mal pare.

ANTON Jaume!

JAUME No la treuràs ara. Vés, prova-ho. Ja no et tinc pò; la noia es quedarà aquí, i si el fet es repetia...

PAU Jo en lloc de vós callaria. Fóra millor.

JAUME Potser sí.

PAU Aquí el que es necessita no és recordar ni cridà, perquè res s'hi guanyarà, i cridant cap mal s'evita. El remei únic, segü per desfè aquest embolic, és tenir tan sols un xic o bé molt sentit comú.

JAUME Sents, Anton? Ara respon.

ANTON Respon tu.

JAUME Ell diu el que et deia: sentit comú. Sempre el creia un gran remei per tu, Anton.

PAU Per vós, per mi, que no som diferents dels altres.

ANTON Sé que el necessito; i també tu el necessites.

JAUME Tothom, (Una pedra tirada per Nàsia trenca un vidre.)

ANTON Qui ha trencat el vidre? Dos, tres de trencats. Jaume, mira. Si jo trobo el qui les tira!... (Se'n va.)

PAU Sabéu que fóra graciós, després del que passa aquí, que qualsevol ximple vingui i de fora s'entretengui trencant vidres?

JAUME Vaig allí, que l'Anton està cremat, i si algun disbarat fes... (Se'n va.)

PAU Aneu; no ens falta res més sinó un altre disbarat.

Entra ADROGUER

ADROG. (No era al molí. Pobra Nàsia!) Faci el favor; que l'han vista? Estic esglaiat, tremolo i les cames em fan figa.

PAU Sou vós?

ADROG. Sóc jo; sí, senyor.

PAU (Ja és massa gran! Qui diria que un home així, tirant pedres s'entretengui!)

ADROG. Que l'han vista?

PAU Sí, senyor, sí; i no tan sols l'hem vista, que l'hem sentida quan aquí dintre ha caigut... (L'Adroguer dóna un salt.)

ADROG. Ha caigut?

PAU Trencant el vidre.

ADROG. S'haurà fet mal!

PAU Cent mil trossos.

ADROG. Cent mil trossos!... Quina!... quina!...

PAU Que potser patiu de febres, que voleu quina?

ADROG. Volia dir, quina pena tan gran!

PAU I bé; qui voleu que en tingui la culpa? Vós la teniu.

ADROG. Ai, no senyor, no! no ho digui que en tinc la culpa.

PAU Per què la deixa anar?

ADROG. Què és possible

contenir-la? Cent mil trossos!
I on és?

PAU L'Anton deu tenir-la.
(Si voldrà guardar la pedra!...)

ADROG. He vist a en Ton. No l'he vista
a n'ella.

PAU No la portava?

ADROG. No, no.

PAU Potser la tindria
a la butxaca.

ADROG. Què diu?

PAU O bé potser que l'haurien
llançada.

ADROG. (Ai, Nàsia!) Llançada?
La trobaré?

PAU (Mortifica
ja aquest home.) Això l'Anton
us ho dirà!

ADROG. Sigui on sigui
vaig a trobar-lo. Sens ella,
com és possible que visqui?
A trossos! Prou se'n recorden
vostè i ells i tants com siguin.
I ha caigut?...

PAU Fent molta fressa.

ADROG. Això no m'estranya mica.
(Pobra Nàsia!) Ja ho veurem:
ara m'ho prenc amb malícia,
sí, senyò! i si aviat no surt,
ja cal que tots es previnguin
perquè els haig de dè a verbal,
i allí, sí, em faran justícia.
(Pobra Nàsia, feta trossos!
Pobra Nàsia, feta miques!)

(Se'n va.)

PAU M'han ficat al manicomi?
Què passa aquí? Qui ho explica?
Pau, un moment reflexiona,
que potsè a la bogeria.
t'han portat i tu no ho saps.
No crec que per ara tingui
res de boig, i aquí on em trobo
és a la meva masia;
i ara estic tocant la taula,
i ara toco una cadira,
i ara...

Entra MARIA

MARIA Don Pau, desitjava
parlà amb vostè.

PAU Vingui i digui:
no s'ha preguntat molts cops
si és que el cervell se li gira,
i s'ha dit sí, sens saber-ho,
l'han duda a la bogeria?

MARIA Sí, senyor, moltes vegades,
tantes, que ja em mortifica
aquesta idea. A parlar-li,
de semblant cosa venia.

PAU Me n'alegro; és a propòsit
l'ocasió i ben escollida,
que jo, com vostè, em pregunto
si és que el meu cap ja delira;
i com vostè, necessito
que vingui un altre i que em digui
que no.

MARIA Comprenc que vostè
i el pare enfadats estiguin
amb mi.

PAU Jo, no. Cap motiu...

MARIA Sé que ho està per més que em digui.
PAU (Potser sí estic enfadat
i no ho sé.) Parli, Maria.
Veurem.

MARIA Sé que les paraules
que li he dit, molt l'ofenien.

PAU (També estic ofès? I jo
que ni en tenia sospita!)

MARIA En aquell moment, don Pau,
impossible!, no podia
contenir la pena, el plor
que m'ofegaven. Volien
el pare i vostè una cosa
que m'honorava...

PAU Què volíem
el seu pare i jo?

MARIA Ho pregunta?

PAU Sí; saber-ho es necessita.

MARIA Repetiré el que ja sap.

PAU Veïam què sé. Si m'ho explica,
potsè a poc a poc recordi,
que és senyal certa i bonica
de què torna la raó.

MARIA El pare, cercant la ditxa
meva, tenia el propòsit
de casar-me.

PAU Amb qui?

MARIA M'obliga
a repetir-ho? Amb vostè.

PAU Amb mi? Del que diu, Maria,
n'està segura?

MARIA Què diu?

PAU El que sent. Cosa senzilla:
del propòsit de l'Anton
no en sabia gens ni mica.
Vostè no m'ha demanat?

MARIA No.

MARIA I pel poble repetien
que m'estimava, afegint...

PAU Mentides i més mentides.
Potser sí que em faran creure
que jo he demanat la filla
a l'Anton, i no ho recordo!
Mes quan en el poble ho diuen...
Deu ser curiós el casar-se
sense que un tingui notícia
de què es casa.

MARIA Asseguraven
que ha vingut a la masia...

PAU Perquè sóc el propietari:
per veure el camp i les vinyes
i les cases, i altres béns
que demanen la visita
de l'amo. Vol una cosa
més natural i senzilla?

MARIA Cert, que amb mi no vol casar-se?

PAU És vritat que no m'estima?

MARIA Maria, quasi m'ofèn
que ho digui amb tanta alegria.
Perdoni'm.

PAU De què, si al cor
no se'l subjecta ni es lliga?
Vejam: potsè al fi arribem
poc a poc, de mica en mica.
Estima a en Peret?

MARIA L'estimo.

PAU A en Jaume, que en vostè es mira,
el casament li agradava.

MARIA L'oncle el veia amb alegria.

PAU I l'Anton, lluny d'oposar-s'hi,
deia que tots dos farien
un bon partit.

MARIA És vritat,
i una parella escollida.
Recordo bé allò que deia.

PAU I d'en Peret res es digui:
l'estima a vostè amb deliri.
Resultat, que tots volien

el casament. El seu pare l'oncle, en Peret, la Maria; que jo, molt lluny d'oposar-m'hi, ja la promesa tenien d'assistir-hi. Ara sols falta demostrar que tots patiem, no sé quina enfermetat, que ens fa veure la nit dia i que cada u s'oposi a allò mateix que desitja; un cop demostrat, es casen, i ditxosos molts anys visquin.

Entra JAN

JAN (I parlen del casament! i diuen que no s'estimen!)
(*Quedant-se al fons.*)

PAU Tan sols una cosa falta: qui li ha donat la notícia de què l'estimava?

JAN (Veus?)

MARIA En Jan.

JAN Ah!
(*L'exclamació li escapa. Vol anar-se'n.*)

PAU Ets aquí, tu? Vina.
(*L'agafa per l'orella.*)

Vull que em diguis com te forges els invents i les mentides. Qui t'ha dit que jo em casava? Qui t'ha dit que a la Maria jo estimava?

JAN Bé es veu prou ben clar que vostè l'estima!

PAU Gran trapella! Ja veuràs!...
(*Agafa una cadira. Maria el conté.*)

JAN (Acabo ara de sentir-ls-he i ho negaran!)

PAU Qui t'ho ha dit?...

JAN Tothom dona la notícia.

JAN La Nàsia...

PAU Es aquella dona muda?

JAN Vostè l'ha sentida; i ella deia...

PAU Està molt bé: vés a cercar-la, que vingui tot seguit.

JAN A qui? (*Esglaiat.*)

PAU A la Nàsia.

JAN Que vingui?

PAU Sí: per què em mires? Què?

JAN (Com la trec del corral?)

PAU Així que arribi ens ho explica tot.

JAN (El que és i el que no és!)

PAU Ara vingui amb mi, Maria, a veure el seu pare i l'oncle. (*Se'n va.*)

JAN Portar la Nàsia? Petita cosa és la que don Pau mana. Vagi a veure si la lliga... Que em digui que agafi un bou per les banyes i aquí vingui; que em digui que quatre serps agafi, i fent-ne una tira, les porti a casa; que em mani que cerqui un llop i una guilla, un gat faixí, llangardaixos, i fins si vol una cria de mussols, i sens pensar-s'hi, en Jan els agafa, els lliga i aquí els porta. Mes, la Nàsia... No és possible! No és possible!...

(*MET entra corrents.*)

MET Jan.

JAN Met. Has vist a en Peret?

MET No l'he vist, i he deixat dit que vingui aquí tot seguit.

JAN Ai! Bona l'hem feta, Met!

(*CRIAT entra corrents.*)

CRIAT Com estem?

JAN Mal! Molt remall!

CRIAT I la clau?

JAN No surt la clau!
En canvi ha sortit don Pau!

CRIAT I la Nàsia?

JAN És al corral.
I no és això lo pitjor;
és que don Pau vol parlar-li.
Qui ha pogut aconsellar-li?
Estem perduts!

JAN Bé ho sé jo.

CRIAT I l'escala?

JAN Prou hi he anat, mes ella, així que m'ha vist, agafa una pedra i: pist! la pedra al cap m'ha tirat amb una força tan gran, que si al cap no abaixo a punt, prou allí quedo difunt i acaba l'auca d'en Jan. Aquella boca semblava aigua que surt de les closes. Si me n'ha dites de coses! i quines coses cridava! Jo prou deia: «Us tiraré l'escala: voleu pujar?» I ella molt clà i català: «Gran pillo! a don Pau veuré,» responia. I per si acàs el que em deia era molt poc, em tirava cada roc que, si em toca, em trenca un braç. Vinc aquí, com suposeu, mort, tremolant, esglaiat, i aquí a don Pau he trobat que amb una furienta veu, molt més que la de l'Anton, diu: «La Nàsia vingui aquí,» i si ella arriba a vení, què passa?

CRIAT i MET S'enfonza el món!

JAN El de dalt anirà abaix, i el pitjor de tot serà que a tots ens agafarà...

CR.-MET I ens aixafa el daltabaix.

CRIAT Si a la Nàsia convencéssim!

Si algú, tu, la convencés de què callés i marxés...
Si ho logréssim!

MET Si ho logréssim!

CRIAT Impossible! No sabeu qui és la Nàsia, l'adroguera, la dona més batxillera...

Entren MARIA, JAUME, ANTO, D. PAU i ADROGUER

JAN Ara ço que és bo veureu.

ANTON Què vols?

ADROG. La dona.

ANTON I a mi què em contes?

ADROG És que... Vostè sabrà on siga. (*A Don Pau.*)

PAU Jo no ho sé.

ADROG. És que ella ha vingut aquí.

Entra PERET

ANTON En Peret!
 PERET Sembla que estranya veure'm. Sabeu que he vingut perquè un recado he rebut, i estic cert que no m'enganya qui me l'ha donat. Teniu. I què és?
 ANTON La clau del corral.
 PERET Ai, Met!
 JAN Ai, quin temporal!
 MET Aneu i a la Nàsia obriu.
 PERET Has dit?...
 ADROG. A la Nàsia?
 NÀSIA Sí.
 PERET *(Baix a Peret, tustant-lo.)*
 JAN Calla!
 ANTON *(Veient-ho.)* Tu, què fas?
 JAN Jo? Res...
 ANTON Què potser tancada és?
 PERET No ho sabieu? Doncs, al fi, ja ho he dit.
 ANTON *(A Jan.)* Tu?
 JAN Oh! jo... jo...
 ANTON Met?...
 MET Oh!... Bé... Oh!... Ja veureu...
 ANTON Què saps tu?
 CRIAT Oh! bé!... Sabeu?...
 ADROG. Doneu-me la clau.
 ANTON No, no.
 ANTON Vaig a obrir. *(Se'n va.)*
 JAUME *(A l'Adroguer.)* Tu, de següent que ella les pedres tirava, i com els vidres trencava, ara els vidres pagues tu.
 ADROG. Oh! Si això és de dret. Ni un ral mentrestant. Fóra ben bona!...
 JAUME Té, guaita: veuràs què dona aquí davant el corral.
 ADROG. Ai, Nàsia! Nàsia! No em sents?
 JAN *(Quins homes corren pel món!)*
 ADROG. Ai, Nàsia! Nàsia! Respon.
(Una pedra trenca un vidre. L'Adroguer recula amb les mans a la boca.)
 Ai, que m'ha trencat les dents!
 Socorro! Auxili! Assistència!
 MARIA Vinagre!
 JAUME Aigua!
 PAU Vi!
 JAUME Correu!
(Se'n van tots menys Jaume i Adroguer, que estarà sentat a la cadira de braços; i tornen corrents, com han sortit, cadascú amb un objecte: vas, palangana, ampolles, benes. Li posen un drap davant la boca, lligant-lo amb una bena; tot molt de pressa.)
 JAN Arnica.
 MARIA Benes.
 PAU Preneu.
(Dóna la palangana a Jaume.)
 JAUME Glopeja.
 MET Vinagre.
 CRIAT Essència.
 PERET Vi bo.
 JAN Té partit el llavi.
 ADROG. Dos dents trencades! Faré Nàsia! quan la cridaré, xiulant el mateix que un avi.

(Així que haurà rebut el cop de pedra, parlarà amb dificultat i com aquell que li falten dents.)

NÀSIA Ja sóc aquí!
(NÀSIA entra de pressa; però s'atura, mira a tots, passa davant de Jan, Met i Criat, que demostren el seu esglai en veure-la. Els mira i diu al primer:)
 Ja' ens veurem.
 JAN *(Bé prou que ho penso. D'això plora la criatura.)*
 NÀSIA Bo! *(Veient a l'Adroguer.)*
 Tu, què tens? Digues. Parla'm!
 ADROG. Ai, Nàsia! Quin cop tan gran! M'has trencat dues dents.
 NÀSIA Mania!
 ADROG. Mira.
 NÀSIA Què hi fa! Et convenia: així no parlaràs tant. Us penseu que estic callada perquè no tinc res que dir? Estic tan cremada, sí, tan cremada, tan cremada, que no sé com començar. Poques vergonyes, grans maules... Ai, no trobo les paraules per poguer-vos aixafar com jo voldria! Quin mal he fet, digueu, per tancar-me, i un cop tancada, deixar-me amb les burres al corral? El que heu fet sabrà tothom, la guàrdia civil, el rei; se us aplicarà la llei, rebreu fort, molt fort. On som? Perquè jo, mal m'està el dir-ho, sóc una dona callada i prudent. Que tal vegada ho dubta? És que vull sentir-ho
(A Don Pau.)
 si ho dubta. Digui.
 PAU Escolteu:
 cada dia, quan us porta la botiga?
 NÀSIA I què li importa a vostè?
 PAU Molt: responeu.
 NÀSIA Dues pessetes ben bones.
 PAU Són catorze a la setmana.
 NÀSIA Sí.
 PAU I al mes...
 NÀSIA Per què ho demana?
 PAU Seran seixanta rodones.
 NÀSIA Bé! Per què?...
 PAU Calleu.
 ADROG. Si pot.
 PAU Si calleu, i al que us diré responeu sols, donaré dotze duros; és dir, tot el que estant en la botiga, en un mes podeu guanyar.
 ADROG. *(És ben segur que els perdrà.)*
 NÀSIA Res més? Ja em té muda. Diga.
(S'asseu en una cadira al costat de l'Adroguer, que continua assentat.)
 PAU Qui és que us ha dit que jo estava de la noia enamorat? Responeu: qui us ha contat que amb la Mariona em casava?
 NÀSIA Respondré a lo que em demana: m'hò ha contat el germà meu, el Nunci.
 PAU Germà? Ja es veu que sou del Nunci germana. I com ho ha sabut aquet?

NASIA Per què? Ho diré tot seguit,
clà i net: perquè en Met li ho ha dit.
Ho volen més clà i més net?
MET Jo!
NASIA Sí! Tu! Que ho negaràs?

(Aixecant-se.)

Quan vulguis ho povaré,
que amb el Nunci aquí vindré,
perquè jo sóc incapaç...

ADROG. (De callar.)

PAU Falteu al pacte,
i perdreu els dotze duros.

NASIA Callaré. (S'assenta.)

ADROG. (Passarà apuros.)

PAU Tracte és tracte?

NASIA Tracte és tracte.

PAU Met. A algú ho hauràs sentit?

(Met s'acosta.)

JAN Si em descobreixes, la passes
mal.

MET Ja saps que amb amenaces
no m'espantes! Tu ho has dit!
JAN Gran xerraire!

NASIA És molt vritat!

(Aixecant-se.)

i com negar-ho podies
si el testimoni tindries
d'aquest, a qui ho has contat?

(Senyalant a l'Adroguer.)

Si m'ho negues, et barallo,
que el que jo dic, sempre es creu.
PAU Nàsia.

PAU

NASIA

PAU

Què vol?

PAU Que perdreu
els dotze duros.

NASIA Ja callo. (S'assenta.)

PAU Jan: d'on has tret la notícia?
que no l'hauràs inventada.

JAN No... A mi me l'han donada...
No dic aquí... (Mirant al Criat.)

CRAT Sense malícia
jo he dit...

PAU Arribem al fi.
Ja ho comprenc tot. Vina, tu.

(Al Criat.)

JAN Sols ho he dit a l'Adroguer.
MET Jo al Nunci.

CRAT Sols al Barber,
i a ningú més, a ningú.

JAN Veu que culpables no som.

PAU Ah, no! Si ningú ho sabia;
el Nunci, la barberia,
l'Adroguer; és dir: tothom!
De vosaltres parlarem. (Avança.)

La cosa ja està aclarada.
Vostra paraula empenyada
tinc, Anton. Els casarem?

(Pren per la mà a Maria i Peret.)

No estaràs gelós de mi?

PERET Gratitude sent el meu cor!

PAU I com ella l'hi té amor...

JAUME Déu els vulgui beneir!

(Posant-se en el lloc de Don Pau.)

NASIA I bé, digui: fins a quan
he d'està així? Puc parlar?

PAU No encara. Us tinc de donar
dotze duros. Aquí van.

(Els dona a Nàsia, que s'alça de la cadira.)

ADROG. (Bair a Nàsia.)

Són bons?

NASIA

Sí.

PAU

Ara que al fi som...

MARIA

Jo la paraula diré
darrera. Escolteu-me bé:
Déu ens lliuri del tothom,
que mentint, o les vritats
a mitges tan sols dient,
enreda a tota la gent
dintre el JOC DELS DISBARATS!

FI

BIBLIOTECA FAGES DE CLIMENT FIGUERES

ANY XVII (SEGONA ÈPOCA)

Barcelona, 4 d'Agost de 1934

Núm. 399

LA ESCENA CATALANA

SUBSCRIPCIÓ: Un semestre, Fora: 5'50 ptes. No s'admeten subscripcions per l'interior

Administració: Tapineria, 4 : LLIBRERIA BONA VÍA : (Telèf. 17325)

SISTEMA DE LECTURA PÚBLICA
DE CATALUNYA. Biblio Figueres

1036087429